

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA NĚMECKÉHO JAZYKA

**ANALÝZA SLABIKÁŘE NAKLADATELSTVÍ FRAUS Z HLEDISKA
LEXIKÁLNÍHO
DIPLOMOVÁ PRÁCE**

*Lenka Staňková
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
léta studia (2006-2012)*

Vedoucí práce: *PhDr. Jarmila Wagnerová, CSc.*

Plzeň, 2. dubna 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 2. dubna 2012

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala paní PhDr. Jarmile Wagnerové CSc. za odborné vedení a velmi vstřícný přístup během psaní této práce. Ráda bych poděkovala také své rodině, za podporu a pomoc.

OBSAH:

ÚVOD.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST	7
1 SLABIKÁŘ	7
1.1 Slabikář a jeho název	7
1.2 Slabikář a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	7
1.3 Historie slabikářů.....	9
1.3.1 Počátky čtení u nás	9
1.3.2 Osobnost Mistra Jana Husa	10
1.3.3 Přínos Českých bratří	10
1.3.4 Jan Amos Komenský	11
1.3.5 Století 18. a jeho význam pro vývoj čtení	14
1.3.6 Novodobé metody ve výuce čtení	15
1.4 Studím slabikářů	19
1.5 Vlastnosti slabikáře	19
1.6 Nový slabikář od Nakladatelství Fraus.....	20
1.7 Metody čtení	24
2 FREKVENČNÍ ANALÝZA	26
2.1 Matematická lingvistika	26
2.1.1 Kvalitativní lingvistika	27
2.1.2 Algebraická lingvistika.....	27
2.1.3 Počítačová lingvistika.....	28
2.2 Frekvenční slovník	29
2.2.1 Historie frekvenčního slovníku	30
2.3 Korpus	30
2.4 Frekvenční slovník češtiny	31
2.5 Metoda práce s frekvenčním slovníkem.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 CÍL VÝZKUMU	33
4 METODA VÝZKUMU	33
5 VÝZKUM	33
5.1 Problémy práce	33
5.2 Postup práce.....	35
5.3 Náměty a postřehy	36
5.4 Frekvenční analýza	36
5.5 Interpretace výsledků.....	43
ZÁVĚR	44
6 SEZNAM LITERATURY	45
7 SEZNAM PŘÍLOH	47
RESUMÉ	60

ÚVOD

Vzdělání dává člověku možnost být plnohodnotným členem společnosti a užívat vědění, které lidstvo za svou historii nastřádalo. Nese sebou prostor pro osobní rozvoj a úspěch v životě, zároveň ale i rozvoj celé společnosti a jejího ducha. Čtení je důležitý nástroj vzdělání. Z podnětu paní doktorky Jarmily Wagnerové, která je mou vedoucí práce, stal se předmětem mého zkoumání slabikář, základní pomůcka při výuce čtení.

Přestože se výběr slabikáře může zdát jednoduchou záležitostí, na učebnice elementárního čtení by měly být kladeny vysoké nároky. Dovednost správně číst, porozumět textu, získat potřebnou slovní zásobu, rozvíjet schopnost komunikace, jsou pro dítě základními dovednostmi pro jeho další vzdělávání. Učitel by měl proto správně volit učebnici, ze které bude učit děti číst.

Za cíl zkoumání byl zvolen nový slabikář od Nakladatelství Fraus.

Na první pohled slabikář zaujme množstvím cizích vlastních jmen. Najdeme tu jména jako Set, Wox, Sísá a další. Vycházím z teorie, že při prvotním nácviku čtení je třeba používat slova, která děti potřebují v každodenním životě a dostatečně je opakováním procvičit. Zajímalo by mě, jestli je z tohoto hlediska slabikář pro nácvik čtení vyhovující. Na vzorku nejvíce a nejméně zastoupených slov se pokusím ověřit, zda slabikář vhodně využívá prostoru pro nácvik slov, která jsou pro děti nejdůležitější. Pro svůj výzkum si zvolím metodu frekvenční analýzy. Předmětem této diplomové práce je tedy frekvenční analýza slabikáře.

Pokusím se také nahlédnout na zkoumaný slabikář jako na celek. Protože jsem se volbou slabikáře pro svou vlastní třídu v praxi zatím neměla možnost zabývat, bude tato práce mou první hlubší zkušeností s touto činností. Doufám, že ji uplatním brzy ve své budoucí profesi.

První část práce je teoretická. Mým cílem je objasnit pojem slabikář, frekvenční analýza a pojmy, které s nimi souvisí. Patří sem také historický pohled na užitečnost čtení, jeho vývoj a v neposlední řadě vývoj slabikářů. Druhá část práce je praktická a snažím se v ní přiblížit samotný výzkum a shrnout jeho závěry.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SLABIKÁŘ

Slabikář je první učebnicí, ze které se dítě učí číst. Než žáci dojdou na konec první třídy základní školy a k posledním listům této knížky, budou už číst samy. Na slabikář od druhé třídy naváže čítanka, kde se děti zdokonalí čtením vybraných textů. Ke konci třetí třídy, kdy by měly dosáhnout optimální rychlosti čtení pro porozumění, budou už plně připraveny otevřít vrátka k vědění dokořán.

„Italové mají Il Sillabario, Francouzi Le Syllabaire, Němci Fibel nebo Erstes Lesebuch, Angličané First Reader nebo Primer. Východní Slované nazývají slabikáře Bukvary, Poláci Elementarz, Řekové Alfabetario a Židé Alef-Bet. Také české slabikáře mají dlouholetou tradici.“ (Krejčová, 2010, str. 9)

1.1 Slabikář a jeho název

Učebnice elementárního čtení se u nás označují zpravidla jako Slabikář. Název vychází z metody, kterou nejčastěji využíval, a to je metoda slabikovací, analyticko-syntetická. V letech 1951 až 1990 byla jedinou povolenou metodou. U nás se s ní učí nejvíce. Název Slabikář můžeme tedy považovat za zobecněný, ale nemusí být vždy významově přesný. Záleží na použité metodě nácviku čtení v učebnici. Někteří autoři upřednostňují jiné názvy, například Abeceda nebo Čítanka, najdeme i názvy jako např. Učíme se číst. U nás je však název Slabikář hluboko vžit. Obvykle se učebnice elementárního čtení dělí na tři díly. První bývá Živá abeceda, která klade důraz na rozvoj vyjadřování, slovní zásobu a poznání prvních písmen. Druhá se obvykle nazývá Slabikář a zde žáci poznají všechna písmena, nacvičují čtení. Poslední částí je Čítanka, ve které se nacvičuje čtení vhodnými texty, rozvíjí se slovní zásoba, začíná se s literární výchovou. K učebnicím elementárního čtení se zpravidla vydávají metodické příručky pro učitele. Vydávají se i interaktivní učebnice obohacené o multimediální prvky i různé kartičky, plakáty, pexesa atd. (Krejčová, 2010)

1.2 Slabikář a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Soudobý slabikář by měl odpovídat požadavkům na klíčové kompetence i očekávané výstupy a je tedy kladen důraz na metody nácviku a volbu obsahu. Rámcový vzdělávací program zdůrazňuje, že dovednosti, které prostřednictvím jazykové výchovy žák získá, jsou důležité pro jeho další vzdělávání.

V oblasti učiva má žák zvládnout dovednost *čtení, naslouchání, mluvený projev, písemný projev.*

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

V cílovém zaměření vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace najdeme cíle přispívající k utváření a rozvoji klíčových kompetencí tím, že vedou žáka k:

- *chápaní jazyka jako svébytného historického jevu, v němž se odráží historický a kulturní vývoj národa, a tedy jako důležitého sjednocujícího činitele národního společenství a jako důležitého a nezbytného nástroje celoživotního vzdělávání*
- *rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápaní jako potencionálního zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství*
- *vnímání a postupnému osvojování jazyka jako mnohotvárného prostředku k získávání a předávání informací k vyjádření jeho potřeb i prožitků a ke sdělování názorů*
- *zvládnutí běžných pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a rozvíjení pozitivního vztahu k jazyku v rámci interkulturní komunikace*
- *samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření*
- *získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a ke kultivovanému projevu jako prostředku prosazení sebe sama*
- *individuálnímu prožívání slovesného uměleckého díla, ke sdílení čtenářských zážitků, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře i k dalším druhům umění založených na uměleckém textu a k rozvíjení emocionálního a estetického vnímání*

Mezi očekávané výstupy z 1. období, tj. 1. až 3. ročníku, patří, že žák:

- *plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti*
  - *porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti*
  - *respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru*
  - *v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči*
  - *volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích*
  - *na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev*
  - *zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním*
  - *píše správné tvary písmen a číslic, správně spojuje písmena i slabiky, kontroluje vlastní písemný projev*
  - *píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení*
  - *seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh*
- (RVP ZV)

1.3 Historie slabikářů

Protože význam věcí, které již dnes považujeme za běžné, snad můžeme plně docenit až v kontextu dějin, kdy teprve vznikaly, nebo dokonce ještě neexistovaly, bude první část této práce věnována právě historii.

Potřeba lidstva číst zasahuje hluboko do minulosti. Na hliněných tabulkách, střepech a papýrech můžeme nalézt seskupování písmen v slabiky a slova. Z 1. století máme od římského rétora Quintiliana dochován popis způsobu čtení písmenkovou, neboli slabikovací metodou. Tento způsob přetrval až dodnes. (Krejčová, 2010)

1.3.1 Počátky čtení u nás

Podle kroniky Václava Vladivoje Tomka by měli být prvními stálými obyvateli na našem území, o nichž je písemná zmínka, Bojové. Naše území však bylo obydleno již dříve, jak dokládají archeologické nálezy. Keltský kmen Bojů přišel na naše území kolem roku 500 před Kristem. Kelty vystřídal německý kmen Markomanů. Tažení nájezdníků Hunů na Evropu se jim však stalo osudným. Pohyb obyvatelstva, který nastal, když Hunové začali svými nájezdy masově vytlačovat evropské kmeny z jejich území, nese název Stěhování národů.

V rámci něj přišli kolem 6. století na naše území Slované. Ti se tu usídlili a zůstali natrvalo. Slovanské kmeny si zde vytvořily vlastní správu, oficiální jazyk ani písmo však místní Slované neměli. Často museli hájit své území proti výbojům. Po tom, co pod vedením franckého kupce Sámy ukázali svoji sílu a vyhnali ze země loupeživé nájezdníky Avary, stali se trnem v oku Frankům. Francká říše se mnohokrát pokoušela zdejší Slovany silou podmanit, ale nikdy se jim to zcela nepodařilo. Taktika získávání moci pomocí náboženství byla v té době silnou zbraní a naši předci často ohrožovali vlastní svébytnost vnitřními rozbroji o moc.

Křesťanství přivedl na naše území latinské písmo, řeč a bohoslužbu. Obyvatelstvo cizojazyčným kázáním nerozumělo, což brzdilo nástup křesťanství, ale zároveň dávalo kněžím moc, protože se tak lidé museli spokojit s jejich výkladem víry. O čas později se dostáváme k moravskému knížeti Rostislavovi. Ten zřejmě nechtěl dopustit, aby se Slované skrze víru dostali pod správu „německých“ kněží a padli tak do rukou francké říše. Křesťanství, ačkoli cizí náboženství, v sobě přesto neslo vuspělost padlé řecké kultury a šířilo se již v okolních státech. Dalším důvodem pro takové rozhodnutí jistě bylo pro knížete Rostislava i to, že také on sám byl již pokřtěn. Křesťanství znamenalo jak moc tak i pokrok. Situaci vyřešil, když požádal Byzanckého císaře Michala III. o učence, kteří by šířili na Velké Moravě křesťanství v jazyce srozumitelném lidu. (Tomek, 1891)

Ten pověřil tímto úkolem Konstantina ze Soluně a jeho bratra Metoděje. Konstantin a Metoděj sestavili pro tento účel zdejšími lidem srozumitelný jazyk Staroslověnštinu a písmo Hlaholici. Byl to první oficiální jazyk a písmo u nás. Spolu se svými pomocníky začali překládat písmo svaté i liturgii, zakládaly se první školy, sestavili i zákoník. Setkali se však se silným odporem německých kněží brzy také s nestabilním ekonomickým a politickým zázemím. Přestože podmínky u nás nedovolily věrozvěstům šířit víru a vzdělání tak, jak bylo jejich cílem, zanechali po sobě významné dílo. Po Metodějově smrti odešel z Velké Moravy Kliment Ochridský, jeden z jeho následovníků, a na základě řecké abecedy sestavil roku 890 písmo Cyrilici. Ta potom ovlivnila mnoho dalších států. (Wagnerová, 2000)

Toto je první příklad dějin, ze kterého lze vyvodit důležitost vzdělanosti a čtení jakožto jejího nástroje. Historie našeho národa dává další důkazy o jeho důležitosti napříč celými dějinami.

1.3.2 Osobnost Mistra Jana Husa

Dalším důležitým obdobím pro čtení bylo 14. a 15. století. Víra, která byla celospolečenským přesvědčením a na které stojí v současnosti prakticky celá evropská kultura a stál život člověka té doby, byla běžnému člověku podávána ve srozumitelném jazyce pouze skrze výklad představitele církve. Život kněží, dostávající se čím dál častěji do rozporu s učením, které měl hlásat, nesmyslné mocenské požadavky církve a krvavé křížové výpravy, nemohly zůstat obyvatelstvem nadlouho bez odezvy. Zejména lidé učení a sečtělí museli ten rozpor pociťovat velmi silně, měli možnost si základní myšlenky z Bible přečíst. Spisy anglického reformátora Jana Viklefa se četly i na Pražské universitě.

Jedním z učenců, který o špatné situaci v církvi veřejně mluvil, byl Mistr Jan Hus. Byl to Mistr svobodných umění, přednášel na universitě, stal se děkanem filosofické fakulty a nakonec rektorem. Roku 1400 byl vysvěcen na kněze. Kázal nejprve v Betlémské kapli, pak na Kozím hrádku, kázal česky. Mluvil k lidu o problémech, které v církvi viděl. Lidé povzbuzeni revolučními myšlenkami a jeho odvahou mluvit o problémech veřejně se přestávali bát. Když přišli prodavači odpustků, aby vyměnili odpuštění hříchů za peníze na další křížovou výpravu, v čase trojpapeží, napětí se stupňovalo. Lidé se vzpouzeli. Církev pociťovala společenský neklid a zvolila nesmlouvavý přístup. S „potížistou“ Husem skoncoval Kostnický koncil 6. července 1415, kdy byl za své názory upálen. Rok po něm na stejném místě přišel o život i jeho následovatel Jeroným Pražský. Betlémská kaple byla zbořena, revoluční myšlenky měly být zapomenuty. Hlas lidu se však brzy znovu zvedl, tentokrát už méně mírumilovnou formou při husitských válkách.

Jan Hus se věnoval mateřskému jazyku. Je považován za tvůrce jednotné spisovné řeči. Ve spise *Orthographia bohemica*, jež je pravděpodobně jeho dílem, je sepsána nová soustava českého pravopisu. Sjednocuje ho a zjednodušuje převedením spřežek na diakritická znaménka. Jednotná pravidla pro psaní brzy ocenil i přicházející knihtisk, který na přelomu let 1447/1448 vynalezl Johan Gutenberg.

Pro nácvik čtení sepsal M. J. Hus metodickou příručku, které se říká Husova abeceda. Opisovali si ji prostí lidé, uznávala ji odborná veřejnost. Dochovala se ve *Výkladu na Otčenáš* (1545), ve *Slabikáři českém* (1547) a v *Ortografii české*, která ale vyšla až v roce 1857. Husova abeceda obsahuje náboženský text. Pořadí počátečních písmen slov v textu tvoří českou abecedu. Byla to mnemotechnická pomůcka ke snadnějšímu zapamatování. Sloužila k nácviku čtení a psaní, má tedy stejnou podstatu jako pozdější slabikáře. Hodně se podle ní učili husité, kde četly Bibli i ženy. (Wagnerová, 2000)

1.3.3 Přínos Českých bratří

Na základech umírněného husitského proudu vedeného Janem z Rokycan, obohaceného o myšlenky Petra Chelčického, vznikla r. 1457 Jednota českých bratří.

Beneš Optát byl českobratrský kněz, učitel, překladatel Nového zákona do češtiny, jazykovědec, spoluautor první české gramatiky, náboženských spisů, pedagogických spisů. Pocházel z Telče. Od roku 1520 působil jako katolický kněz v Německu. Konvertoval k utrakvistům. Působil jako vychovatel dětí Václava Meziříčského z Lomnice v Náměšti nad Oslavou. Spolu s Petrem Gzelem napsal *Ortografii*, což byla první samostatná část

nejstarší české gramatiky s názvem Grammatiky české v dvojí stránce. Pak vytvořil Isagogicon, metodickou příručku pro nácvik čtení, psaní, počítání a gramatiky. Obsahovala základy fonetiky, čtení a první českou početnici. Vyšla roku 1535.

V nácviku čtení začíná abecedou, pokračuje nácvikem samohlásek, souhlásek, dvojhásek, výslovností hlásek, slabikami, rozkladem slov a končí technikou nácviku četby. (Wagnerová, 2000)

Jan Blahoslav byl redaktorem bratrských knih, věnoval se původu a historii Jednoty bratrské, byl teologem. Stal se bratrským biskupem. Pocházel z Přerova z bratrské rodiny. Základní vzdělání absolvoval u Jana Wolfa, potom studoval v Prostějově na latinském gymnáziu. Pak studoval v Goldbergu ve Slezsku a na universitě ve Wittenbergu, kde se seznámil s mimo jiné s Martinem Lutherem. Potom se pohyboval mezi Prostějovem, Mladou Boleslaví, Královcem a Basilejí. V roce 1552 se vrací do Mladé Boleslavi a rok na to je vysvěcen na kněze. Roku 1557 byl jmenován biskupem Jednoty bratrské. Velký význam viděl ve vzdělání. Svůj život krom cestování prožil většinou v Ivančicích. Bývá považován za předchůdce Jana Amose Komenského. Jeho Gramatika česká je jedno z nejvýznamnějších děl 16. století. Vycházela ze starší gramatiky češtiny od Beneše Optáta a Václava Filomantesa, kterou Jan Blahoslav doplnil. Upravil nové vydání bratrského kancionálu, překládal Nový zákon (1564). Pořádal Bratrský archiv, pro který sepsal 15 knih. Je pokládán za možného tvůrce prvního českého slabikáře z r. 1547. Znal se s Benešem Optátem. Slabikář český a jiných náboženství počátkové obsahuje svaté obrázky, českou abecedu, Husovu abecedu, motlitby, písně a desatero.

Isagogicon a Slabikář Český a jiných náboženství počátkové jsou první dva slabikáře u nás a vznikly podle německých vzorů.

Čeští bratři se hojně věnovali nácviku čtení. Běžně četli bibli. Na základě jejich činnosti se rozvíjelo lidové vzdělání. Nácvik čtení se pojil s náboženským vyučováním a tak měl i slabikář náboženský charakter. Výuka náboženství byla spojena s katechismem, který býval opatřen abecedou. Katechismus vlastně nahrazoval slabikář. Začátkem 10. století jsme přijali latinské písmo. Mělo jen 21 písmen, což nestačilo pro označení českých hlásek. Zavedl se spřežkový pravopis, který byl ale složitý a neměl jednotná pravidla. Mistr Jan Hus začal používat diakritická znaménka, a sice tečku. Čeští bratři místo ní zavedli klíčku nebo háček. Z 21 písmen tak vzniklo 39. (Wagnerová, 2000)

1.3.4 Jan Amos Komenský

Sedmnácté století sice přineslo stagnaci, ale také významné dílo Jana Amose Komenského. Byl posledním biskupem jednoty bratrské, filosofem, teologem, pedagogem i spisovatelem. Významně reformoval školství i ve světě. Měl pokrokové pedagogické názory.

Narodil se 28. března 1592 na Moravě a zemřel 15. listopadu 1670 v Amsterodamu. Roku 1608 začal studovat na latinském gymnáziu v Přerově. Roku 1611 pak odešel na vysokou školu v Herbornu. Při svých studiích pomáhal profesoru teologie Johannu Heinrichu Alstedovi s prací na obecné encyklopedii. Komenský měl Alsteda za vzor. I sám pak začal psát dvě významná díla Poklad jazyka českého, což je velký slovník a encyklopedii s názvem Divadlo veškerenstva věcí. Ani jedno z děl však nedokončil. Byl v Amsterodamu, potom na univerzitě v Heidelbergu v Německu. Roku 1614 se vrátil do Přerova, stal se rektorem latinské školy. Roku 1616 se nechal vysvětit na kazatele a záhy

na to odešel do Fulneku, kde působil jako kazatel Jednoty bratrské. Zde nejspíš poznal i svou první ženu Magalénu Vizovskou. Komenský toho času psal spis Listové do nebe. Po porážce stavovského povstání v roce 1621 musel Fulnek opustit a skrývat se po Čechách a na Moravě, aby nemusel konvertovat ke katolictví. V té době mu zemřela na mor žena a jeho dvě děti, které ve Fulneku zůstaly. Rozesmutněn psal svá filosofická díla Truchlivý a Hlubina bezpečnosti. Následně i Labyrint světa a ráj srdce.

V roce 1624 přešel do Branýsa nad Orlicí, kde začal působit a kde pojal za ženu svou druhou manželku Marii Dorotu Cyrillovou, se kterou měl pak čtyři děti. Roku 1627 se seznámil s Kristinou Poniatowskou, dcerou polského bratrského kněze, která trpěla duševní nemocí, údajně po shlédnutí komety upadla do vytržení a měla prorocké vize budoucnosti. Komenský chtěl proroctví zapsat. Pozitivní vidění se ale nenaplnila a spolu s Poniatowskou odešel do exilu do polského Lešna, centra bratrské víry. Psal česky, očekával brzký návrat domů. Začal připravovat plán i učebnice na zlepšení českého školství. V Lešně byl zvolen biskupem a písařem, pak zástupcem rektora gymnázia, díky čemuž se začal zajímat o pedagogiku. Tehdy vznikla jeho Velká didaktika a začal pracovat na Vševědě. Jeho Brána jazyků otevřená a Informatorium školy mateřské ho velmi proslavilo po celé Evropě. Byl zván na různé university, nabídky ale odmítal. Až roku 1641 přijal pozvání anglického parlamentu na turné přednášek, kde vystoupil i před Královskou akademií věd. V té době psal Cestu světla, kde skrze rozvoj lidského poznání chtěl nastolit mír. Občanská válka však jeho pobyt přerušila.

Roku 1642 odjel do Švédska, kde vedl reformu školství a psal učebnice. Vznikla jeho Nejnovější metoda jazyků. Učebnice však nakonec nedokončil kvůli sporům se spolupracovníky. Napsal však Obecnou poradu o nápravě věcí lidských. Roku 1648 se se svou nemocnou manželkou vrátil do Lešna a zabýval se tam biskupským posláním. Tam zemřela jeho druhá žena a rok na to se oženil potřetí, s o více než třicet let mladší Janou Gajusovou z Týna nad Vltavou. Roku 1648 skončila třicetiletá válka a s ní i naděje na návrat domů. Jeho rozloučení sepsal ve Kšaftu umírající matky jednoty bratrské. Roku 1654 odjel do Uher na pozvání knížete Zikmunda Rákocziho, kde měl za úkol zorganizovat reformu školství a pansofickou sedmiletou školu. Nakonec však byly otevřeny jen 3 třídy a to Vestibulum, Janua a Atrium. Sepsal pro žáky příručku Pravidla mravů a učebnici Svět v obrazech a Škola hrou. Po návratu do Lešna psal svou Pansofii, Slovník české řeči a Slovník pansofických definic.

Po tom, co Švédsko roku 1654 napadlo Polsko, situace se komplikovala. V roce 1656 přišel při požáru při obléhání města Komenský téměř o všechny majetek i se svými díly jako Česko-latinský slovník, což bylo v podstatě jeho celoživotní dílo. Přišel také o většinu Pansofie a Metafyziky a mnohá další díla. Po tomto zklamání odešel do Amsterdamu. Profesoru na Amsterdamské akademii však odmítl. Psal, ale jeho zdraví se horšilo. Účastnil se mírových jednání anglicko-nizozemské války. V Amsterdamu vyšla polovina Komenského díla, jako například soubor 43 spisů Veškeré spisy didaktické, pak po částech Všenáprava ve Všeobecném probuzení, Všeobecném osvícení, Pansofii, Vševýchově, Všemluvě a další menší díla jako Jedno potřebné, které je považováno za závěť lidstvu. Mnoho děl nestihl dokončit. Je pohřben v Nardenu.

Jeho pedagogické myšlenky byl průlomové. Za cíl výchovy považoval poznání sama sebe a okolního světa, osvojení si umění sebeovládání a výchovu k náboženství. Vyučoval by všechny děti v bezplatném povinném vzdělání a to i dívky. Děti mají mít vlastní třídy a učebnice, učitel metodickou příručku ke knize a při větším počtu žáků pomocníka. Ve třídách mají být děti stejného věku a úrovně vzdělání. Děti se nemají učit

mechanicky ale zkušeností, využívat co nejvíce smyslů při poznání a zapamatování, být motivované, škola by pro ně měla být jako hra. Tresty připouští jen za přestupky kázeňské. Při učení dětí se má vycházet z jejich individuálních schopností. Sám dělí děti podle bystrosti a zájmu o školu. Navrhoval organizovat školu rozdělenou na období. Od narození do šesti let věku dítěte by mělo být vychováváno doma, jak to popsal v díle *Informatorium školy mateřské*. Je to příručka pro rodiče, kde radí jak své dítě s laskavostí vychovávat, vyučovat, vhodně o něj pečovat a všestranně rozvíjet jeho osobnost.

Dalším stupněm by měla být škola obecná a ta by měla být přístupná v každém městě a vesnici pro chlapce i dívky od šesti do dvanácti let. Vyučovat se má čtení a psaní, počítání, náboženství, učení o přírodě a společnosti, zpěvu, ručním pracím a to celkem 4 hodiny denně.

Zatřetí škola latinská, od 12 do 18 let věku. Má být v každém městě. Vzdělávat by měla v sedmeru svobodných umění - v rétorice, gramatice, dialektice, geometrii, aritmetice, astronomii a múzice. Dále přírodních vědách, zeměpise, dějepise a cizích jazycích.

Posledním stupněm je akademie, obdoba katolické university. Obsahovala by bohosloví, práva, medicínu. Nacházet se má v každé zemi pro studenty od 18 do 24 let.

Rozvíjet by se měly děti i mimo školu, zajímat se o okolní dění. Po ukončení vzdělání by podle Komenského měl člověk cestovat. Vzdělání vnímá jako celoživotní záležitost.

Ve vyučování praktikoval zásadu názornosti, systematičnosti a soustavnosti, aktivního učení, trvalosti a přiměřenosti.

Věnuje se i životosprávě. Snažil se zjednodušit učení se cizím jazykům. Zavedl názvy jako je školní rok.

Komenský kromě pedagogiky hloubá nad filosofií, vírou, otázkami společnosti a míru, dorozumění mezi národy jednotným jazykem, zajímá se i o jazyk český a folklor.

Komenský přinesl pojem pansofie neboli vševěda. Skrze vzdělání a výchovu chce vychovávat z dětí citlivé všestranně vzdělané lidské bytosti se zájmem o svět, o sebepoznání. Zároveň věří, že poznání je cesta k toleranci a míru.

Dílo Jana Amose Komenského

Mezi jeho díla patří například *Listové do nebe*, kde vyzývá k solidaritě bohatých s chudšími, *Poklad jazyka českého*, což je slovník českých slov i s gramatikou, *Cesta světla*, ve které se zabývá vševědou, *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské*, ve které odkazuje myšlenky Jednoty bratrské dalším generacím, *Labyrint světa a ráj srdce*, kde alegoricky popisuje cestu z lidského neštěstí skrze poznání víry, *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, *Moudrost starých Čechů*, kde sbíral pořekadla a přísloví, *Kancionál* a další.

Z pedagogických děl pak *Schola ludus*, kde vytvořil *Živou abecedu*, *Didaktika*, ve které uvádí pedagogické zásady, *Velká didaktika*, ve které propracoval hláskovací metodu, *Informatorium školy mateřské*, pro předškolní věk, *Dvěře jazyků odevřené*, kde rozebírá metodiku učení jazyků, *Svět v obrazech*, což byla průlomová jazyková učebnice, *Analytická didaktika*, ve které uvádí základy didaktiky a další.

Učení čtení a psaní Komenský významně zdokonalil. Děti se podle něj jako první musí naučit číst a psát česky, potom se můžou dále vzdělávat a učit ostatním jazykům.

Přípravu na čtení chtěl už ve škole mateřské, kde děti měly poznávat svět pomocí obrázků a nad nimi mají být napsaná písmena. Dítě má vidět hlavní věci z fyziky, optiky, astronomie, měrné jednotky, čas z hlediska generačních rozdílů a další. Seznámí se se zvířaty, barvami, nástroji, názvy věcí a pojmů kolem něj. Kniha bude děti vyučovat, motivovat k poznávání a zároveň připravovat na čtení.

V Informatoriu školy mateřské upozorňuje na to, že učení má být jen jinou formou hry. Nabádá, aby děti kreslily a připravovaly se tak na psaní, budou tak vlastně provádět uvolňovací cvičení a nacvičí si i tahy.

Ve spise *Orbis sensualium picls*, neboli Svět v obrazech, uvádí, že pod obrázek zvířete můžeme napsat počáteční písmeno zvuku, který zvíře vydává, což usnadní zapamatování. Navrhuje seznámit děti s nejdůležitějšími slabikami a obrázky doplnit o nadpisy. Pod obrázky mají být důkladnější popisy, na kterých se děti naučí číst. Slabikování považuje za zbytečné mučení a snaží se zapamatováním pomocí různých vjemů děti tohoto trápení ušetřit.

Ve Škole hrou slibuje naučit děti číst a psát během měsíce a to skrze živou abecedu, kde se snaží děti napodobit hlasy zvířat a pak vyslovovat hlásky. Hlásku spojit se symbolem písmene a získat návyk pomocí opakování. Chtěl, aby děti zároveň vyslovovaly a psaly. Chtěl učení co nejvíce zjednodušit a zefektivnit. Využíval k tomu přímou zkušenost za zapojení co nejvíce smyslů.

V Počátcích čtení a psaní se zabývá nácvikem. Spis obsahuje úvod pro rodiče a učitele, potom knihu Počátků, slabikář a první čítanku. Děti mají na nácvik dřevěné tabulky s křídou a sešity s inkoustem a perem.

První čítanka by měla obsahovat písmenkovou přípravu. Nejprve se děti učí první body, čárky a obrazce, pak písmena velké a malé abecedy, dále přehled nejdůležitějších slabik. Také přípravu ke čtení se třemi texty a to v prvním jednoslabičná až vícetabličná slova, ve druhém výchovné texty, ve třetím cvičení ve zbožnosti. Nakonec přípravu mluvní v trojím dialogu, a sice o užitečnosti čtení a psaní, jak pokračovat ve znalosti čtení a psaní, o dalším postupu učení v nevyšších školách. (Wagnerová, 2000)

Děti se naučily písmena, sluchová cvičení, pak slabikovat, ačkoli tuhle metodu neměl rád, přesto ji zahrnul při nácviku čtení slabik. Potom čtení slov. Po slabikování by měly děti rovnou čistě číst slova, ne slabikovat slova při čtení. (Wagnerová, 2000)

1.3.5 Století 18. a jeho význam pro vývoj čtení

Jezuité v 18. století ovládali školství. Bylo to pro školství nešťastné vedení, protože se zaměřovali na prosazení katolické výry a ignorovali pokrokové myšlenky ve vzdělávání. Antonín Koniáš vydal seznam zakázaných nekatolických knih s názvem Klíč, mezi které patřila například Bible Kralická. Upadaly university, na gymnáziích se děti učily mechanickým biflováním. Osnovy postrádaly předměty o přírodě. Slabikáře té doby měly náboženský charakter. Mezi tehdejší slabikáře patřil např. Slabikář latinský a český (1716), Slabikář sv. Jana Nepomuckého (1762) Praha, Český slabikář sv. Anny, matky Panny Marie z roku 1773 a mnoho dalších. K nácviku čtení pak sloužily i lístkové abecedy a lístkové slabikáře. Byla to dřevěná tabulka s držadlem, na níž se připevňovaly listy slabikáře. Protože byl na ní často vyobrazen kohout, nazývala se kohoutkem. Slabikáře té doby obsahovaly motlitby, desatero, evangelia, požehnání, děkování, přísloví i písně. Děti

cvičily čtení ve škole i doma. Za neposlušnost dostávaly tělesný trest. Povolení k tištění slabikáře vydávala sama Marie Terezie. (Wagnerová, 2000)

Čeština byla pro tehdejší lidi obtížná, v době poněmčování se mísila s němčinou, a tak se český jazyk udržoval jen na venkově, kde se o jeho udržení starali vlastenci. V roce 1773 zrušila Marie Terezie jezuitský řád a v roce 1774 vznikl školský řád. Dozorem nad školstvím pověřila J. I. Felbigera. Ten zpracoval metodickou příručku českým názvem *Kniha metodní*, u nás vyšla v roce 1777. Felbiger v ní píše učitelům jak učit, v části věnované základnímu vzdělávání píše o poznávání písmen, slabikování a čtení. Slabikáře se psaly švabachem, neobsahovaly obrázky. Používá slabikovací metodu, která ale nebyla tak vhodná jako hláskovací. Koncem 18. století vzniká po vzoru jiných evropských zemí i u nás Česká učená společnost, která má vliv na budoucí národní obrození. Objevují se jména jako Gelasius Dobner, František Josef Kinský, František Martin Pelcl, Josef Dobrovský a mnoho dalších učenců. Hrabě Kinský, který se ztotožňoval s názory J. Locke, že člověka utváří výchova, přejímal i zásady Rousseau a Komenského. Od obrozence Otakara Kádnera se dozvídáme, že slabikáře a čítanky české jsou od roku 1775 vydávány odděleně pro městske a venkovské školy a jsou většinou založeny na slabikovací metodě. Obsahují už i básně. V této době vznikaly už i knihy pro prvouku. (Wagnerová, 2000)

1.3.6 Novodobé metody ve výuce čtení

V 19. století přišlo mnoho pokrokových pedagogů. Objevují se jednotlivé metody čtení a podle nich jejich slabikáře. Podle J. Kubálka se objevují slabikáře pro hláskovací metodu jako je slabikář J. Bačkory *Počátky čtení* z r. 1848, Št. Bačkory *Čítanka dítkám* z r. 1849, V. Bíby *Cvičení malého čtenáře* 1846, K. Vinařického *Česká abeceda* z r. 1838, J. Svobody a K. Bulíře *První knížka milé mládeži česko-slovanské* z r. 1865, *Obrázková abeceda* z roku 1873 a další. Metodou skriptologickou, tedy metodou čtení psaním, byly podle Kubálka psány slabikáře J. V. Poklopa a V. Řeháka *prvá čítanka*, J. Hrdého *První čítanka*, J. Šťastného, J. Lepaře a J. Sokola *Čítanka pro školy obecné*, J. Klicpery *První čítanka na základě psacího čtení a další*. (Wagnerová, 2000)

Metoda analyticko-syntetická byla použita ve slabikářích a čítankách J. Franty Šumavského *Malá čítanka*, V. Novotného *Čítanka pro obecné školy podle analyticko-syntetické metody*. (Wagnerová, 2000)

Metoda celých slov byla v díle *Čítanka dle metody analyticko-syntetické* od K. Hradeckého, G. A. Lindera *Kniha maličkých*, Č. Holuba *Národní slabikář*, V. Bohdaneckého *Slabikář našeho Jarouška*, od prof. Petráka *Nová první čítanka*. (Wagnerová, 2000)

Mezi osobnosti, které se zabývaly elementárním čtením, patří Tomáš Vorbes, se svou elementární metodikou s názvem *Vyučování v první třídě*, ve které doporučuje metodiku psacího čtení. Jan Vlastimír Svoboda napsal dílo *Školka čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dítek k věcnému vybroušení rozumu a ušlechtnění srdce s navedením ke čtení, počítání a kreslení pro učitele, pěstouny a rodiče*. Řeší v něm osobnost učitele a nácvik čtení u předškoláků, využití her. K významným osobnostem té doby patří i K. S. Amerling, jež napsal *Navedení k nejkratšímu způsobu naučení se všem v Evropě důležitějším abecedám*. Písmena přirovnával k tvarům obrázků. G. A. Linder napsal svou *Knihu maličkých*. Pedagogiku ovlivnila přicházející psychologie, zvyšovala se odbornost učitelů. Na počátku dvacátého století vyšel *Slabikář pro školy obecné*, Frumar, Jursa, v roce 1913 vyšla *Kožšíkova Poupata*, v roce 1931 *Kubálkův*

slabikář pro městské školy, v roce 1924 pro venkovské školy Kožíškova Studánka. (Wagnerová, 2000)

Josef Kožíšek byl básníkem a učitelem, studoval evropské slabikáře. Narodil se v Lužanech, navštěvoval gymnasium v Plzni, dále studoval na učitelském ústavu v Příbrami. Potom působil jako učitel a ředitel různých škol. Po první světové válce pracoval jako vedoucí literárního oddělení Státního nakladatelství v Praze. Napsal sbírky dětských básní jako *Doma*, *Na sluníčku*, *Oku i srdéčku*. Publikoval v časopisech. Psal verše pro děti, ale i spisy o pedagogice, metodické práce a úvahy. Jeho nejslavnější básničkou je asi *Polámal se mraveneček*. V pedagogických článcích se zaměřoval na elementární čtení. V roce 1913 vydal Kožíšek čítanku *Poupata*. Klade v ní důraz na frekvenci písmen, hraní s písmeny. Je značně pokroková. Roku 1913 napsal *Rozpravy o čtení elementárním*, kde vyzdvihuje experiment jako potřebnou techniku při rozvoji elementárního čtení. V roce 1914 vyšla jeho studie *Počátky čtení*, kde zkoumá genetickou metodu. Vydal čítanku *Ráno* (1919). Jeho další čítanka byla *Studánka* z roku 1924, ve které použil i syntetické slabiky, protože je považoval za výhodnější. V obou čítankách použil genetickou metodu.

Kožíšek zavrhl slabikovací metodu. Snažil se odhalit přínosy jednotlivých metod čtení. Prováděl pedagogické experimenty, aby zjistil jak nejlépe děti učít číst a psát.

Souhrn Kožíškova díla v přehledu:

- 1890 - Doma i na sluníčku – drobné povídky pro děti*
- 1891 - Oku a srdéčku – sbírka básniček pro děti*
- Deset kořat batolat*
- 1893 - Jiskry a plamínky – básničky a povídky pro děti*
- 1894 - S andílky a motýlky – obrázková knížka pro děti*
- 1895 - Kalendář malého čtenáře*
- 1897 - Veselé táčky- žertovné deklamace pro děti*
- 1898 - Pozdravy domů a z domova*
- 1901 - Chudobky u cest – básničky a povídky pro děti*
- 1913 - Poupata – čítanka malých*
- 1914 - Počátky čtení – metodický průvodce k čítance malých Poupata*
- Poznámky k čítance malých poupata*
- Rozpravy o čtení elementárním*
- 1919 - Ráno čítanka pro České školy národní – Josef Kožíšek a Josef Tůma*
- 1920 - Poupata čítanka malých pro písmo tečkované nevidomých*
- 1921 - Velký čítatel – slabikář pro lid + průvodce*
- Výbor z prací Na výsluní – U krbu, Děti z boudy, Svátek v lese*
- 1922 - Pod širým nebem – leporelo*
- Pohádka lesa*
- 1923 - Krakonošův dar*
- 1924 - Studánka – čítanka malých*
- 1927 - Radovánky*
- 1928 - Kytička Kožíškových písniček*
- 1929 - Na sluníčku*

Publikoval v časopisech *Šumavan, Ruch, Zlatá Praha, Jarý věk, Budečská zahrada, Zlaté mládí, Malý čtenář, Naší mládeži, Květy mládeže, Česká mládež*.¹

Josef Kubálek byl elementaristou, zajímal se o psychologii. Jeho první slabikář se jmenoval *Doma*, vyšel r. 1915. Další se jmenoval *U nás*, vychází roku 1921. Zde přihlíží ke čtyřem ročním obdobím. Byl k němu vydán metodický průvodce pod názvem *Čtení ve třídě elementární*. Využíval syntetické metody. V roce 1913 vydal *První početnici*, s průvodcem k učebnici, dále monografii *Vyučování ve třídě elementární*, studii *Dítě šestileté*, *Prvouku ve škole městske*. Chtěl vypracovat metodologii srovnávající metody nácviiku čtení. V roce 1930 vychází kniha *O metodu elementárního čtení*, 1932 *Metoda normálních slabik*, 1933 *Psaní ve třídě elementární*. V každé metodě viděl nějaký přínos. Nejraději měl metodu normálních slabik. Vytvořil k ní algoritmus.

Ve dvacátých letech podle Kubálka vyšly slabikáře *Slabikář pro školy obecné* do Adolfa Frumara a Jana Jursy, ilustroval jej Mikoláš Aleš. *Slabikář pro školy obecné*, jež sestavili Adlof Frumar a Jan Jursa, ilustrace Adolfa Kašpara. *Poupata, čítanka malých* od Josefa Kožíška, iustrace Alois Mudruňka. *U nás, slabikář pro města* od Josefa Kubálka, *Studánka, čítanka malých* od Josefa Kožíška s ilustracemi Richarda Loudy.

30. léta 20. Století přinesla globální metodu. Václav Příhoda vydává studii *Technika výuky čtení na základě psychologickém aj*. Kubálek napsal článek *O metodu elementárního čtení*. Globální metoda se významně uplatnila u nás v roce 1929, kdy Musilová, Musil a Příhoda napsali *První knihu a k ní metodickou příručku Čtení v elementárce*. Také Várna a Konvička vydali *Vyučování čtení metodou globální*. Tito autoři se sešli na schůzi, ze které vznikla kniha *Globální metoda v praxi*, kterou vydal V. Příhoda roku 1930. *Čítanku První kniha* ilustroval Oldřich Cihelka. Obsahuje například hádanky, národní a světové pohádky, básně, písně, říkanky. Autoři dbali na četnost slov. Jen velmi málo se objevují slova zastoupená pouze jednou. V metodické příručce doporučují hlasité čtení. Globální metodu kritizoval J. Kubálek, který ji označil za metodu dohodovací. Globální metoda musela řešit problém paměti žáků. (Wagnerová, 2000)

„Učitelé učili denně 4-6 novým slovům a naučili číst během roku 700 až 800 základních slov. Počet slov záležel na počtu žáků ve třídě, na zdravotním stavu žactva a na stupni inteligence žáků. Autoři globálních učebnic s touto skutečností počítali, o čemž svědčí i omezený počet slov v Korejsově čítance Sluníčko“ (Wagnerová, 2000, s. 56).

Čtení probíhá při fixacích očí, nikoli jejich plynulým pohybem. Psychologickým prvkem čtení není hláska ani slabika ale slovo nebo fáze. První kniha vycházela z těchto vědeckých poznatků. Spolu s Poupaty tvořila velký průlom v čítankách 20. století.

František Jungbauer byl učitel a školní inspektor. Psal o elementárním čtení a psaní. Roku 1922 napsal *Život ve třídě elementární*. Popisoval zde svou práci v jednom školním roce. Roku 1936 vyšla *čítanka Doma a ve škole* a k ní metodický průvodce *Rozbor čítanky Doma a ve škole*. Ilustroval ji František Ketzek a Oldřich Cihelka. Jungbauer zdůrazňuje význam fonetických cvičení. Kombinoval analytickou i syntetickou metodu a může být využita i pro metodu globální.

První čítanka byla učebnice elementárního čtení a psaní. Přišla do zákazu globální metody a tak byla sestavena na základě metody analyticko-syntetické J. Korejsem, F. Musilem a V Salzmanem aj.

Roku 1933 vyšly učebnice od Pavla Šruta *Český slabikář 1, Český slabikář 2, Otíkova čítanka*.

¹ [on-line][cit. 2012-04-02]

Dostupné z [www: http://www.prostor-ad.cz/pruvodce/psever/klecany/kozisek/zivotopis.htm](http://www.prostor-ad.cz/pruvodce/psever/klecany/kozisek/zivotopis.htm)

Od roku 1954 se učilo podle učebnice *Živá abeceda a Slabikář* od autorky Jarmily Hřebejkové. Autorský kolektiv pod vedením Otokara Chlupa vydal k učebnicím Průvodce. Slabikář obsahoval obrázky, cvičení, texty jako lidové pomády, říkanky, hádanky, básničky, povídky a další. Jsou zde vybrána pečlivě použitá slova. Nelíbí se ale vleklý nácvik písmen. Na Slabikář navázala kniha *Malý čtenář*. (Wagnerová, 2000)

Po roce 1989 se slabikáře Hřebejkové začaly postupně nahrazovat novými učebnicemi.

90. léta byla ve znamení slabikářů Ferdův slabikář od Ondřeje Sekory, ve kterém se vyvozují písmena z říkanek. Je vhodný pro genetickou metodu. Pro české děti žijící v zahraničí sestavil Jiří Gruša moderní slabikář *Máma, táta já a Eda – Česká abeceda*. Součástí knihy je *Malá čítanka*. Moc se ale nevyužíval, obsahoval hodně cizích slov.

Roku 1992 vydal Jiří Žáček *Slabikář* s ilustracemi Heleny Zmatlíkové. Alena Ladová ilustrovala *Živou abecedu* s básněmi Miloše Holase. Na Slabikář navazuje *Moje první čítanka*.

Po roce 1989 se objevuje mnoho učebnic elementárního čtení.

„*Čítanka Učíme se číst od J. Wagnerové je do té doby jediná, která využívá k nácviku čtení genetické i globální metody. Je rozdělena na dvě části – Učíme se číst pohádky a Už umíme číst. Velký důraz klade na myšlenku a techniku porozumění. V roce 1998 vyšla k této učebnici metodická příručka.*“ (Bielakova, 2010, str. 28)

Z novodobější tvorby můžeme zmínit i další.

„***Slabikář pro 1. ročník ZŠ*** od autorek H. Müllhauserové a J. Svobodové a ***Slabikář pro 1. ročník ZŠ*** od E. Procházkové a A. Doležalové. V plzeňském nakladatelství Fraus ***Slabikář - do světa slov*** (L. Březinová, H. Stadlerová, J. Havel), v dalším brněnském nakladatelství Didaktis vyšel ***Slabikář pro 1. ročník ZŠ*** (M. Kozlová, J. Halasová, P. Tarábek). Studio I+I vydalo ***Slabikář pro 1. třídu ZŠ*** (J. Potůčková), pražská Fortuna vydala ***Veselou abecedu*** (V. Linz, J. Brukner). V libereckém *Dialogu* vyšel ***Český slabikář*** (I. Melichárková, L. Štěpán), v olomouckém *Prodosu* je to také ***Český slabikář*** (P. Šrut, H. Mikulenková) a ***Slabikář*** (H. Mikulenková, R. Malý). V pražském nakladatelství Scientia vyšlo ***Naše čtení*** (V. Linc, F. Kábele) a v *Jinanu* ***Slabikář pro 1. ročník*** (J. Škorpilová, R. Wildová, Z. Žitná). V pražské *Pansofii* vyšel ***Pohádkový slabikář***. S použitím genetické metody vydalo SPN, a. s., knihu ***Učíme se číst*** (J. Wagnerová) a Fortuna ***Čtení 1 pro prvňáčky*** (M. Čížková). Nelze však hovořit o slabikářích v pravém slova smyslu, protože genetická metoda nevyužívá slabiky.“ (Krejčová, Brno 2010, str. 14, 15)

Pro zajímavost uvádím informace o novém slabikáři pro dyslektiky. Alena Kupčíková vystudovala doktorandské studium na Akademii výtvarných umění v Praze. Založila neziskovou organizaci Umění a věda na podporu dyslektickým dětem, vyhlásila Den dyslexie, který se uskutečnil poprvé v Národní galerii v Praze v roce 2010.² Je autorkou interaktivního slabikáře pro děti od 4 let, který se snaží pomocí světa kolem dětem tvary písmen. Využívá prvních hlásek slov, podobných tvarů i hudby, kterou přiřazuje k písmenkům. Autorka diagnostikuje dyslexii už v předškolním věku a slibuje, že pomocí její pomůcky se děti naučí dobře číst i když trpí dyslexií. Používají ho některé mateřské školy, pedagogicko-psychologické poradny a našli bychom ho už i v některých rodinách. Autorka ho doporučuje všem dětem jako prevenci, nemůže prý uškodit. Je založen na poznatcích, že děti trpící dyslexií využívají převážně pravou mozkovou hemisféru. Snaží se její funkce využít k chápání písmen. Snaží se pracovat s oběma hemisférami a vhodně propojit jejich spolupráci. Soustředí se na koncentraci, orientaci

² [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://www.alenakupcikova.cz/cv.html>

v prostoru, vědomosti, rozlišování tvarů, paměť, sluch a motoriku. Slabikář je interaktivní, multimediální. Je možné pracovat na počítači nebo s interaktivní tabulí.³

Slabikář namluvil Jiří Lábus, hudbu složil Jan Urban, programoval Michal Klega. Slabikář obsahuje slabikář samotný a testy k odhalení a prevenci dyslexie, dysgrafie, hyperaktivity. Fungují formou hry a jsou určeny i pro děti které ještě neznají písmenka. Testy nemohou prokázat spolehlivě dyslexii, ale mohou upozornit na počáteční problémy a hned s dítětem pracovat na odstranění. Interaktivní multimediální slabikář vyšel v roce 2010 v Praze.⁴

1.4 Studium slabikářů

Studiem slabikářů se dnes u nás zabývají pouze odborné studie jednotlivců. V 80. letech minulého století vzniklo Středisko pro teorii tvorby učebnic v Praze. Vydávalo průvodní práce k učebnicím. Na základě výzkumů a výsledků se také učebnice schvalovaly. Pořádaly se také semináře, vydávalo sborníky atd. Toto středisko však již zaniklo. Velké pozornosti došly slabikáře i před druhou světovou válkou. O obsah slabikářů se zajímal např. V. Příhoda. Ve svém Měření slovní zásoby u dětí (1927) srovnával pět českých slabikářů. (Bialiková, 2010)

Ve světě existují specializovaná pracoviště, která se analýzou učebnic zabývají. Patří mezi ně například Speciální centrum pro informace o školních učebnicích ve Francii. Nebo IARTEM (International Association form Research on Textbooks and Educational Media) Mezinárodní asociace pro výzkum učebnic a edukačních médií, která pořádá mezinárodní konference. (Bialiková, 2010)

U nás po roce 1990 vzniklo mnoho soukromých vydavatelství, které začaly chrlit množství různě kvalitních učebnic. Ministerstvo školství sice dotuje školám jen učebnice, kterým přiznává tzv. schvalovací doložku a jejich seznam vydává ve Věstníku, to však neznamená, že škola za své peníze nemůže nakupovat učebnice i jiné. Ke schválení učebnice je navíc potřeba jen dvou vlastních odborných posudků, které se ministerstvu předkládají k dílu. Schvalovací doložka se uděluje na dobu šesti let. Potom je ji možno dále prodloužit. Přísná kritéria pro výběr učebnic tedy nejsou. Výběr učebnice, vzhledem k množství aspektů, které jsou při výběru učebnice elementárního čtení důležité, je tedy pro učitele dosti obtížná záležitost a vyžaduje zájem o tuto problematiku. Pokusy o analýzy najdeme v různých odborných a diplomových pracích. (Bialiková, 2010)

1.5 Vlastnosti slabikáře

Učebnice elementárního čtení by měla respektovat vyučovací metodu nácviku čtení, ke které je určena. Musí splňovat požadavky rámcového vzdělávacího programu. Měla by být vzhledově lákavá, bohatě ilustrovaná. Ilustrace by se měly vztahovat k textu. Formát a grafika učebnice jsou také důležité. Učebnice by měla respektovat vhodnou velikost písma. Při tvorbě slabikáře není důležitá pouze frekvence slov, ale také tematické zaměření, důraz na slova náležející mateřskému jazyku, jednoduchost vět a srozumitelnost

---

³ [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://www.dys.cz/slabikar.php>

⁴ [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://www.dys.cz/testy.php>

sdělení pro děti, výběr takové poezie, humoru a typů textů, které děti zaujmou, motivují a kterým děti porozumí. Dále je nutné volit taková slova a slovní spojení, věty, které nebudou nadměrně zatěžovat děti složitými lingvistickými jevy, které by mohly zvyšovat možnost rozvoje dyslexie. Slabikář má být metodicky správný a bohatý, pokrokový.

1.6 Nový slabikář od Nakladatelství Fraus

Slabikář od Nakladatelství Fraus je knížkou s pevnou vazbou a rozsahem 104 stran. Je tištěn barevně a hojně proložen obrázky. Je dílem autorů: Březinové Lenky, Havla Jiřího, Stadlerové Hany. Ilustrovala ho Anna Neborová, literárně upravil Petr Borkovec. Obsahuje jak texty, tak pracovní úkoly s využitím celé škály typů cvičení. Najdeme v něm jak básně i poezii, různé příběhy, pohádky, naučné texty, komiks. Využívá texty pro četbu i texty určené pro předčítání dospělým. Dotýká se celé škály témat dětského světa, i velmi moderních. Využívá mezipředmětových vztahů. Obsahuje hodně přímé řeči, pro děti je psán čtivě. Práce učitele se slabikářem je usnadněna přehlednými vysvětlivkami k práci s textem na každé straně slabikáře.

Kapitoly jsou uvozeny iniciálou a motivační básničkou nebo textem. Barevně jsou odlišeny texty k předčítání. Jsou zde i náměty pro další práci s textem, získávání zpětné vazby. Kniha obsahuje úvodní osobní dvojstránku a pak opakování S, L, M, P a samohlásek a, e, i, o, u, dále se nacvičuje hláska a písmeno P, J, N, D, K, V, R, dvojhlásky ou, au, hláska a písmeno Z, B, C, Č, Ž, H, Ch, Ř, Š, G, R, Ď, Ť, Ň, slabiky di, ti, ni, skupiny dě, tě, ně, pak bě, pě, vě, mě, písmena Q, W a X. Postupuje od nácvičku otevřených slabik, pak zavřených slabik ve slovech typu les, dále trojslabičná slova, slova s otevřenou a zavřenou slabikou typu jelen, množné číslo a čtení psacího písma. Metodicky pracuje s vyprávěním podle obrázkové osnovy, čtení textu (SMS) bez diakritiky, anagramem, komiksem, popisem pracovního postupu, básní, vyprávěním podle obrázků, popisem osoby, pohádkou, písní.

Tematicky se dotýká rodinného prostředí dětí, prostředí vrstevníků i školy. Témata zasahují do přírody, kde se děti dočtou o životě na vesnici, o cestě na výlet, o lese, zvířatech. Rodině a rodinných vztazích, generačních vztazích. Lehce se dotknou multikulturality prostřednictvím přistěhované dívky. Podívají se do různých pohádek. Projdou ročními obdobími i obdobími svátků a zvyky. Budou kreslit, stříhat, lepit, pracovat s papírem i jinými materiály. Setkají se s námořníkem i zimními sporty. Zálibami jako je malování a fotografování. S tématy výstavy i karnevalu, hudby, divadla. Budou psát dopis, podívají se za tatínkem do práce, nebo se dozví o práci na staveništi, o pracovních profesích. Zkusí si pokusy z pěstičství, seznámí se s chovatelstvím zvířat, dotknou se tematicky multimediální výchovy, vesmíru, podívají se k vodě na lov ryb, také do ekologie, jak se má člověk chovat když je nemocný nebo se ztratí, zásady slušného chování, podívají se do pravěku, do tématu vlasti a prostředí kde žijí, posoudí sociální vztahy ve třídě a pokusí se o sebehodnocení.

Pestrá jsou cvičení, kde budou děti doplňovat, skládat a rozkládat slova, vyhledávat jednotlivá písmena, domýšlet a dokreslovat obrázky, vybírat z možností odpovědi, dosazovat slova na základě obrázků, hodnotit pomocí kladných nebo záporných značek, spojovat slova s obrázky, doplňovat do tajenek opravovat chyby, ztvárňovat vlastnosti

pomocí obrázků, odpovídat na otevřené i zavřené otázky, dosazovat písmena a slabiky, komentovat situace z fotografií, přidávat vlastní názor, vypravovat, vybarvovat a další.

Detailnější popis:

První stránky patří osobnímu dopisu dětem od autorů. Na osobní dvojstránce strany 6 a 7 mají děti za úkol nakreslit samy sebe, napsat jak jim říkají, zapsat třídu do které chodí, nakreslit paní učitelku/pana učitele, svůj domov, nakreslit co umí, podívat se na přehled abecedy a podepsat se.

Strany 8-11 nesou název textu *Máme slabikář*. Obsahově jde o opakování S, L, M, P a samohlásek a, e, i, o, u. Přehled a nácvik otevřených slabik. Obsahuje pohádku *Červená karkulka*, kde děti vypráví podle pohádkové osnovy a dokreslují poslední obrázek. K předčítání je zahrnuta básnička. Cvičení je zařazeno na skládání slabik. Jsou zde k přečtení zařazena i slova psaná psacím písmem.

Téma stran 12-15 se jmenuje *Výlet za Pepou*. Tematicky se děti podívají na vesnici. Probírá se zde hláska a písmeno P. Dále zavřené slabiky ve slovech typu les. Jako cvičení je zde zahrnuté čtení SMS, čtení bez diakritiky a vyznačovat délku samohlásek. Děti budou ve cvičeních vybarvovat. Vyhledávat slova na R. Pojmenovávat obrázky, luštit tajenku. Budou označovat symboly správné odpovědi. Budou přiřazovat slova k obrázkům.

Strany 16-19 děti seznámí s cizinkou Lien ve článku *Lien a její milí*. Procvičí si hlásku a písmeno J, trojslabičná slova. Podívají se na anagram, zabrousí do multikulturní výchovy. Opět dojde na doplňování tajenky, pojmenovávání obrázků, spojování slabik. Dále vybírání stejno významových skupin slov. Vybarvování a pojmenovávání barev. Děti se budou učit představování ostatních. Naučí se psát jména některých zvířat po rozluštění přesmyček. Povypráví o tom co rády jí a pak to namalují.

Strany 20-23 hovoří o tématu *Chystání se na zimu*. Chystat se budou zvířátka, nebo spíše je bude chystat myslivec. Děti si zároveň procvičí hlásku a písmeno N, slova s otevřenou a zavřenou slabikou typu jelen. Podívají se na komiks s názvem *Jeskyňky*. Budou kroužkovat pastelkami stejné slabiky, podtrhávat slova, která se hodí do věty, vyhledávat trojslabičná slova a vybírat větu, která se tematicky hodí k obrázku. Na řadu přijde znovu tajenka, odpovědi pomocí symbolů, vybarvování. Tentokrát budou i porovnávat obrázky. Text k předčítání je povídkám o jelenovi, jeho popis a způsob života.

Strany 20-27 jsou uvozeny nadpisem *Dary a dárky*. Probírá se hláska a písmeno D. Téma dary a dárky se týká výroby dárků a narozenin. V textu děti nahrazují obrázky slovy. Jako cvičení jsou zahrnuty zase tajenky, kroužkování slabik, vybírání názvů patřících do jedné tematické množiny. Budou řadit věty správně za sebe. Opět přijde na řadu i čtení psacího písma. Téma obsahuje také popis pracovního postupu výroby rybičky z pružného proutku, pletací přize a knoflíků.

Komíny a půdy jsou nadpisem pro strany 28-31 slabikáře. Děti nacvičují hlásku a písmeno K, množné číslo, jako báseň k předčítání slouží text *Kakadu a kapitán*. Cvičení

jsou obohacena o vybarvování slov, v nichž je K na začátku slova, vyprávění, počítání kolik slov na K děti znají, jazykolam.

Strany 32-35 se věnují tématu *Noviny, novinky*. Děti se seznamují s hláskou a písmenem V. Budou vyprávět podle obrázku o novinkách z televize. Budou psát a kreslit svou vlastní televizní zprávu. Budou upravovat věty tak aby myšlenkově nesly správný význam, podtrhovat slova, která patří k obrázku, dokončovat věty písmem nebo kresbou a cvičení uvedena výše. Úvodem je tematická básnička, povídání o zimě. K předčítání je opět básnička, tentokrát o bruslení.

Strany 36-39 vypráví o karnevalu. Je to článek k nácvičce hlásky a písmene R. Obsahuje i komiks *O princezně Sáře*. Jsou v něm pravopisné chyby, chybí tam písmeno R, které mají děti doplnit. Děti budou dopisovat hůlkovým písmem jména dětí do rámečku. Budou pojmenovávat obrázky a doplňovat písmena, číst psací písmo, kroužkovat stejné slabiky, podtrhovat co dostala Nora, škrtnat slova, která nepatří k obrázku, rozsekávat text na slova, počítat slova. Budou také sestavovat slova a doplňovat jimi věty, vybírat vhodná slova k obrázkům.

V tématu *Koule a Boule* na stranách 40-43 budou postavy z knížky sáňkovat a stavět sněhuláka. Budou probírat dvojhlásky ou, au. Budou zde i vyprávět podle série fotografií s názvem Pan Tau. Pan Tau rozřeší závod v lyžování, který nebyl fair play. Je tu také básnička. Krom cvičení výše budou děti měnit první písmeno a nové slovo pak zapisovat do rámečku. Náповědu najdou v obrázku. Budou vymýšlet slova, která by se k nim rýmovala.

Strany 44-47 představí dětem téma *Kouzlo zimy*, opět uvedené básničkou. Jde zde o nácvičce hlásky a písmene Z. V pohádce *O dvanácti měsíčkách* si vyzkouší vyprávění podle obrázkové osnovy. Děti budou vybírat slabiky a tvořit skládáním slova. Zahrají si na komentátora závod a použijí k tomu slova z rámečku. Budou psát jména vítězů závodů hůlkovým písmem, rozvzpomenou si na ně podle počátečních písmen jmen a obrázků dětí. Budou také hodnotit, zda se text hodí k ilustraci. Budou číst, pak kreslit a doplňovat co umí namalovat také jako mrazík.

Téma ze stran 48-51 má název *Neobyčejný den*. Je opravdu neobyčejný, bude se totiž procvičovat druhé písmeno abecedy, a sice hláška a písmeno B. Zuzce se bude kývat zub. Téma je zaměřené silněji na čtení psacího písma, protože děti budou číst dopis a seznámí se při té příležitosti i s pravidly psaní adresy. Probírat se bude popis osoby. Děti se zamyslí, jestli Zuzka postupovala správně, budou zabarvovat zadaná slova, dopisovat chybějící písmena, počítat slova, vyhledávat osobu podle popisu, popisovat spolužáky, popisovat sama sebe a další. Podívají se za tatínkem do práce.

Na stránkách 52-55 se dočteme o tématu *Nová ulice*. S dětmi ze slabikáře se vypraví na staveniště. Nacvičí se hláška a písmeno C. Děti si postaví dům z papíru, podle popisu pracovního postupu. Budou podtrhávat slovo, které patří do věty. Bude jim předčítána básnička a další cvičení viz. výše.

Téma *Učíme se každý den* je popsáno na stranách 56-59. Probírají se hlásky a písmena Č, Ž. Je zde i popis pozorování s názvem *Ze života žízal*. Děti budou doplňovat

věty o svá pozorování. Ve cvičeních nesprávná slova ve větách budou nahrazovat správnými atd. Jsou tu i hádanky, básnička. Pováží si, kde můžou vyhledávat informace.

Na stranách 60-63 je téma *Chceme si hrát*. Procvičuje hlásky a písmena H, Ch. Zabrousí do mediální výchovy k počítačům. Budou také vybarvovat tlačítka klávesnice s písmeny a dokončovat věty. Dozví se různé věci, jak si lidé mohou hrát, např. hrát divadlo nebo hokej. Podívají se na chovatelskou zálibu a také k doktorovi. Je tu popis postupu pěstování hrachu.

Rybičky a rybáře najdeme na straně 64-67. Tam také nacvičíme hlásky a písmena Ř, Š. Děti si vybarví rybu. Vyberou ze slov ta, která jsou názvy ryb. Dozví se o příchodu jara a co se v ten čas děje. Také o pravidlech správného rybaření. *Pohádka o rybářovi a rybce* nese mravní poučení. Budou kreslit a psát co ony by si přály od zlaté rybky.

Dalším tématem je *Jsem fotograf*. Najdeme ho na stranách 68-71. Podívají se mezi dětské zájmy. Dozví se také, že ne každý má oba rodiče. Děti nacvičují hlásky a písmena G, F. Čtou si o ochraně životního prostředí. Dozví se, jak si ptáci staví hnízda. Podívají se na výstavu. Dočtou se další básničku. Budou číst texty pod fotografiemi a dávat k nim i vlastní komentář.

Strana 72-75 se týká tématu *Aprílové přeháňky*. Mimo nácvičku hlásek a písmen Ď, Ť, Ň jsou tu i verše a písně. Z písní si děti zazpívají: *Skákal pes, Travička zelená, Utíkej Káčo, utíkej*. O loužích, ale i o tom jak to vypadá, když člověk onemocní, nebo se plaví na kapitánově lodi. Je tu pohádka o labuti k doplnění. Žaneta si bude hledat zábavu na doma, když venku prší.

Text s názvem *Chodíme do divadla*, najdeme na straně 76-79. Procvičují se zde slabiky di, ti, ni. Na straně 79 najdeme divadelní program. Co děti uvidí v divadle? Jak se mají obléknout a jak chovat? A co dělat když se ztratí? To všechno se v článku mají dozvědět. Také příběh o Alibabovi. Děti budou spojovat postavy s pohádkami, mluvit o představeních, které už viděly, mluvit o loutkách a o kouzlení.

Na straně 80-83 je článek s názvem *Dědeček a babička*. Procvičují se jeho prostřednictvím skupiny dě, tě, ně. Dalším tématem je sport a volba povolání. Děti se zamyslí, čím chtějí v dospělosti být. Budou také číst reportáž jako sportovní komentátor.

Na listech 84-87 se vydáme s třídou do pravěku. Skupiny bě, pě, vě, mě nacvičí text a cvičení. Tématem je školní výlet a pravěk. Děti hledají pět nesmyslů na obrázku a kreslí oblohu, netopýra.

Od strany 88 do strany 91 letí postavičky příběhu do vesmíru. Dozví se něco o hvězdách a planetách a také o Zemi. Oddíl nacvičuje písmena Q, W, X. Strana 90 a 91 je věnována komiksu s mimozemšťany a tématem ochrany životního prostředí. Děti se zamyslí, kterou knížku s příběhem z vesmíru nebo film už znají. Dbají na správnou výslovnost procvičovaných písmen.

Strana 92-95 patří tématu *Tady jsme doma*. Věnuje se naší vlasti. Začíná úvodem k České republice a jejím hlavním městem, potom děti doplňují název města nebo vesnice kde žijí, co je tam zajímavého k vidění, jaká se tam vypráví pověst, jak se jmenuje škola,

paní učitelka nebo pan učitel. Také s kým nejvíce kamarádí. Jaké děti z ciziny znají u nás jménem. Následuje oddíl kdo je v naší třídě takový? A v něm popis dovedností a vlastností. Dále co ho baví, co se mu daří, co chce zvládat lépe. Touto cestou provádí vlastně dítě hodnocení, sebehodnocení. Pedagog může z odpovědí vyčíst i vztahy a atmosféru ve třídě, zpětnou vazbu pro sebe a dozvědět se něco o žákovi.

Vánoční čas a svátky jara jsou na stranách 96-99. Jsou zde tematické básničky vztahující se k Vánocům, Tří králům a Novému roku. Svátky jara zase přinesly velikonoční básničky a říkadla. Je zde nabídka volných témat.

Poslední listy jsou zaplněny obrázkovou abecedou. Nakonec je přidán přehled klíčových kompetencí a očekávaných výstupů.

Současné učebnice jsou povinné vyhovovat standardům podle požadavků RVP. Na poslední dvojstránce slabikáře jsou vypsány klíčové kompetence, očekávané výstupy a učivo obsažené v souboru učebnic vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura pro 1. ročník a je zde doloženo naplnění těchto parametrů v souboru učebnic pro první ročník. Po prostudování slabikáře usuzuji, že slabikář odpovídá potřebám RVP a požadavkům na klíčové kompetence, očekávané výstupy i učivo v rozsahu pro slabikář. Slabikář rozvíjí **kompetence k učení** prostřednictvím strategií učení a motivace, **kompetence k řešení problémů** tvořivými úkoly, úkoly na logiku a řešení problému, **kompetence komunikativní** využitím různých typů řeči, poslechu, svým obsahem sdělení, vizuální komunikací, dále **kompetenci sociální a personální** témata které odpovídají věku a potřebám rozvoje dětí přiměřeně jejich věku v sociálním kulturním i přírodním zaměření, **kompetence občanské** kdy např. formou sebehodnocení či hodnocení vede děti aby se projevovaly samostatně, svobodně, sebe prosazovaly se a plnily své povinnosti, k toleranci a ohleduplnosti, hodnotám společnosti a soužití, **kompetence pracovní** jak vyprávěním o profesích tak i vlastním nácvikem dovednosti. Naplňuje očekávané výstupy i učivo.

1.7 Metody čtení ⁵

Metody čtení můžeme rozdělit na analytické a syntetické. Metody syntetické vychází ze skládání, postupujeme od základních jednotek ke složitějším celkům. Metody analytické naopak rozkládají celek na jeho části, vyvozují.

Syntetické metody

Patří sem slabikovací metoda, která se používala dlouho, ale byla obtížnou metodou. Děti se učily nejprve abecedu, pak spojovaly písmena do slabik. Zpočátku vyslovovaly názvy písmen, ne tedy samotné hlásky a spojovaly je v slabiky, což bylo těžko srozumitelné. Metodě dále bylo vyčítáno, že dlouze nutí děti číst slova po slabikách, přitom jim uniká význam slov a je to zdlouhavé.

V metodě hláskovací se už vyslovují přímo hlásky. Jednotlivé hlásky se pak spojují ve slabiky, slabiky ve slova. Komenský ji uvedl ve spise Schola ludus, kde se písmena poznávají skrze hlasy zvířat.

---

⁵ NOVÁKOVÁ, Z.;Metodika prvopočátečního čtení a psaní u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z [www: http://is.muni.cz/th/237487/pedf_m/](http://is.muni.cz/th/237487/pedf_m/) (pozn. zdroj platí pro oddíl textu 2.1. a oddíly jemu podružené)

Skriptologická metoda je označována za čtení psaním, děti se učí písmena psát a zároveň při psaní je pojmenovávají.

V metodě mnemotechnicko-skiptologické se vyvozuje písmeno z obrázků, jejichž označení začínají touto hláskou a jejichž tvary jí připomínají.

Metoda náslovných hlásek je založená na poslechnutí slova a vyčlenění první hlásky slova, potom se využívalo obrázků. Dnes je součástí metody analyticko-syntetické.

Metoda normálních hlásek kde je pro poznávání hlásek využito hlasů zvířat doprovázených obrázky zvířat.

Metoda normálních slabik, kde se vyvozovaly celé slabiky podle obrázků. Avšak je jí vytýkáno že oddaluje pochopení významu slova.

Metoda fonetická, kde žáci pozorovali učitelovu výslovnost, pohyb rtů a napodobovali jej.

Metoda postupného a kontrolního prvotního čtení, ve které se žáci učili psát zprvu tiskacím písmem. Začalo se u krátkého slova, postupně se napojovala nová písmena a vytvářela se tak nová delší slova.

Slabiková souhlásková metoda, ve které se k jedné souhlásce variují různé samohlásky, nebo naopak. Tato metoda ale nebyla kladně hodnocena.

Genetická metoda, jejímž představitelem byl Kožíšek a uvedl ji ve svých Poupatech, používá zpočátku hůlkového velkého tiskacího písma a zkratk – prvních písmen místo slov. Při nácvičce čtení děti přehláskují nejprve slovo a pak jej spojí v celek, bez slabikování.

Analytické metody

Jacototova metoda, ve které učitel předčítal celé věty, a žáci mu naslouchali a opakovali věty tak dlouho až dokázali slova přečíst sami, pak teprve prováděli rozklad.

Metoda normálních slov, ve které se po období rozkladu slov na hlásky ihned spojovaly znovu ve slova, a slovo neslo svůj význam. U nás se této metody ujal F. A. Linder v Knize maličkých, ale neujala se.

Metoda Rostoharova a Mertova metoda jsou podobné metodě normálních slabik. M. Rostohar vychází však z normálních jednoslabičných a dvouslabičných otevřených slov, ty rozkládá zvukovou analýzu na hlásky a přepisuje na tabuli, kde barevně vyznačí různá písmena, děti pak písmena modelují a skládají ze skládací abecedy. F. Merta vychází z jednoslabičných slov založených na uzavřených slabikách, slova rozkládá zvukovou i zrakovou analýzou, potom z písmen skládá nová slova přímo bez slabikování.

Metoda globální vznikla původně pro děti opožděné a děti předškolního věku. Jejím zakladatelem je belgický lékař Ovide Decroly. Děti si zapamatovávají celé celky, tvary slov nebo vět a potom je teprve rozkládají. Jejím zastáncem u nás byl například V. Příhoda. Kladem je motivace dětí ke čtení a individuální čtení, zápor je to, že docházelo k dohadování slov a častěji pak chybám v psaní, chyběl rozklad na hlásky.

Analyticko-syntetická metoda pochází od K. D. Ušinskijho. Žáci ve slově analyzují hlásku a poté jí přiřadí písmeno, které napíše. Poté zase skládají slabiky a slova. Nejprve se slova píše, poté čtou. U nás je jejím zakladatelem J. V. Svoboda. Nejprve děti analyzovaly slova z mluvené řeči, slabiky, hlásky. Pak poznávali písmeno a četly slabiky. Psalo se až po čtení. Hojně využívá skládací abecedu. Dále využívá různých jazykových her na artikulaci, dechová cvičení, hlasová cvičení. Pokračuje rozvojem fonemického sluchu. Potom provádí syntézu.

Mezi novými metodami čtení dnes nalezneme i třeba tzv. splývavé čtení. Jeho podstatou je zážitek ze čtení. Nepřerušuje dech, nemění tón hlasu, nedochází zde ke

dvojitému čtení. Výkon zní v podstatě, jak kdyby zpívalo. Autorka PaedDr. Mária Navrátilová ho doporučuje hlavně při poruchách čtení.

2 FREKVENČNÍ ANALÝZA

2.1 Matematická lingvistika⁶

„Cílem takto pojímané matematické lingvistiky je exaktní popis přirozeného jazyka opřený o matematické metody.“ (Sedláčková, 2010, str. 8)

Tento pojem lze chápat jako hranici mezi lingvistikou a matematikou, nebo jako lingvistiku využívající matematických metod. Nověji se však chápe jako pomezí mezi jazykovědou, matematikou a nyní i informatikou.

V současné době má tři odvětví. Lingvistika kvantitativní neboli statistická, která využívá kvantitativních matematických metod při studiu jazyka, jako jsou např. matematická statistika, teorie pravděpodobnosti atd. Lingvistika algebraická neboli formální lingvistika využívá nekvantitativní matematické metody jako je logika, algebra, teorie množin atd. Lingvistika počítačová nebo také počítačová neboli strojová využívá k výzkumu počítačů. Jde o algoritmické techniky pro popis jazyka, softwarové nástroje, jež pak napomáhají ke strojovému překladu, automatickému rozboru, uchování a vyhledávání informací, tvorbě gramatických korektorů atd. Od 90. let 20. století se rychle rozvíjí i tzv. korpusová lingvistika, která zkoumá jazyk, za pomoci rozsáhlých souborů jazykových dat, neboli korpusů, uchovávaných elektronicky.

Matematická lingvistika se jako samostatná disciplína vydělila koncem 50. let minulého století. Profesor Joshua Whatmough na konferenci na VIII. Mezinárodním lingvistickém kongresu v Oslu mluví o v semináři matematické lingvistiky na Harvardově univerzitě v roce 1955, kdy se poprvé objevil jako učební program vysoké školy. Kurzy matematické lingvistiky se pak rozšířily i na jiné vysoké školy. Matematická statistika se snaží nahradit klasickou lingvistiku. To ale není možné, protože jazyk má nejen kvantitativní, ale také kvalitativní rysy. Kvalitativní lingvistika může například popsat, jaké má slovo využití v jazyce, zatímco kvantitativní jen určí například jen jeho četnost v té dané oblasti. *„Cílem matematické lingvistiky je exaktní popis přirozeného jazyka opřený o matematické metody.“* (Sedláčková, 2010, str.10)

Matematická lingvistika může řešit jiné formy lingvistických problémů, nastolovat nové otázky, potvrzovat výsledky klasické lingvistiky. Hojně se uplatňuje v jiných oborech jako je sdělovací technika, automatizace, matematika. Je vždy ale třeba nahlížet na ní i kriticky, neboť takovéto prostředky mohou lehce zkreslit výsledky, záleží na dokonalosti promyšlení celého problému a jeho technického řešení. *„Často se objevují námitky, zda je vůbec možné matematickými prostředky popsat tak složité systémy, jakými přirozené jazyky bezpochyby jsou.“* (Sedláčková, 2010, str.10)

Současným cílem je například tvorba nástrojů pro automatické odstraňování význačných interpretací jednotek jazyka.

---

⁶ SEDLÁČKOVÁ, B.; *Historie matematické lingvistiky*. Brno: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2010.

[on -line][cit. 2012-04-02] Dostupné z [www: is.muni.cz/th/10624/prif_r/Rigo_Sedlacikova.doc](http://www.is.muni.cz/th/10624/prif_r/Rigo_Sedlacikova.doc)
(pozn. zdroj platí pro oddíl textu 2.1. a oddíly jemu podružené)

2.1.1 Kvantitativní lingvistika

Jejím základním pojmem je frekvence. Od poloviny 19. Století se objevuje mnoho výzkumů tohoto pojmu. Zkoumaly se jednoduché počty jazykových jevů, které většinou vycházely z potřeby praxe. Například pro výuku cizích jazyků, tvorbu těsnopisných soustav, sestavování Morseovy abecedy atd. Koncem 19. století začínají vznikat první frekvenční slovníky. Autorem prvního je němec F. W. Kading. Frekvencí anglických hlásek se jako první zabýval Američan W. D. Whitney a je považován za předchůdce kvantitativní lingvistiky. Ale na možnost užití matematických metod v jazykovědě upozornil již roku 1847 ruský matematik V. J. Bunjakovskij. „V první polovině 20. století se o rozvoj kvantitativní lingvistiky zasloužili zejména ruský matematik A. A. Markov a americký lingvista G. K. Zipf. Markov vydal v roce 1913 statistickou analýzu textu veršovaného románu *Evžen Oněgin*. Na základě statistického zkoumání výskytu ruských souhlásek a samohlásek a pravděpodobnosti, s jakou po sobě následují v textu, došel k závěru, že je možné předvídat pravděpodobnost jejich výskytu („markovův proces“).“ (Sedláčková, 2010, str. 11)

Zkoumáním jazykových jevů založených na frekvenci se zabývali ale i Češi. Například Martin Hattala se zamýšlel nad nalezením pravidelností a zákonitostí v hláskové stavbě slovanských slov. Roku 1886 napsal fyzik a astronom Augustin Seydler článek o nepravosti rukopisů pomocí počtu pravděpodobnosti. Dalším předchůdcem kvantitativní lingvistiky u nás je Vilém Matheis, člen Pražského lingvistického kroužku, který zkoumal potenciaální jazykové jevy. Snažil se statisticky zachytit tendence v řeči jednotlivců. Kvalitativní lingvistika měla zpočátku význam například pro těsnopis, výuku pravopisu, šifrování, výuku cizích jazyků atd. Vladimír Šmilauer chtěl pro vyučování češtiny pro cizince sestavit katalog doporučených knih, ze kterých by určil frekvenci. Ale tento obor se může uplatnit i při sporném autorství, překladatelství, srovnávací lingvistice, hojně se využívá k sestavování programů v rámci počítačové lingvistiky, ale už i k psaní webových stránek.

2.1.2 Algebraická lingvistika

Algebraická lingvistika využívá nekvantitativních matematických metod. Jsou jimi algebra, teorie grafů, matematická logika, teorie množin, kombinatorika, topologie. Toto odvětví začíná vznikat v 50. letech 20. století. Pro strojový a teoretický jazyk bylo třeba ho formalizovat (formalizace souvisí s výrokovou logikou a ta zase s lingvistickou syntaxí – pozn. logické spojky). Zakladatel pojmu Algebraická lingvistika je Y. Bar-Hillel. Někteří matematici a lingvisté, z bývalého SSR, ji nazývají také teorií jazykových modelů. Lingvistika kvantitativní a algebraická jsou teoretické obory. Lingvistika počítačová je jejich praktickou aplikací.

„Základ algebraické lingvistiky tvoří zejména tyto teorie: generativní a transformační gramatika N. Chomského, rekognoskativní a kategoriální gramatika Y. Bar-Hillela, aplikačně generativní model jazyka S. K. Šaumjana, analytické modely jazyka (O. S. Kulaginová, R. L. Dobrušin, A. N. Kolmogorov, S. J. Fitialov, A. V. Gladkij, I. I. Revzin, C. Crăciun, S. Marcus, L. Nebeský aj.), závislostní gramatika, u nás např. funkční generativní popis jazyka (P. Sgall a kol.).“ (Sedláčková, 2010, str. 12)

Významné bylo vydání knihy amerického jazykovědce Naoma Chomského *Syntactic structures* (1957). Navrhl zde generativní nebo také transformační mluvnicí. Znamená to, že jazyk je tvůrčím procesem, kde se věty generují podle určitých pravidel. Množina těchto pravidel je konečná. Zato mohou variovat nekonečné množství vět. Snažil

se o co největší zjednodušení formalizace gramatiky. Snaží se zavést základní jednoduché věty, z nichž jsou tvořeny všechny ostatní věty a souvětí podle transformačních pravidel. Odtud je označení generativní transformační mluvnice. Tato varianta mluvnice je formální, neuvažuje o jazykovém obsahu, vymyslel Chomsky druhou variantu, kde již použil i sémantiku. „*Generativní transformační gramatika N. Chomského měla celou řadu následovníků, z nichž si pozornost zaslouží zejména Jerry Alan Fodor a Jerrold Katz, kteří se roku 1963 rovněž zasloužili o zahrnutí složky sémantické. O zakomponování pragmatické složky se poprvé v roce 1971 zmiňuje Yehoshua Bar-Hillel. U nás byl průkopníkem generativní gramatiky především Petr Sgall spolu se svými spolupracovníky, kteří vypracovali tzv. funkční generativní popis jazyka.*“ (Sedláčková, 2010, str.13)

Gramatika rekognoskativní je opak generativní gramatiky. Konkrétní větu jazyka převádí na řetěz symbolů a zjišťuje strukturu této věty a pak také to, zda je věta gramaticky správně. Bývá nazývána kategoriální gramatikou. Shrnutí gramatické teorie s generativní mluvnici vytvořil na počátku 60. let 20. století S. K. Šaumajn ve své gramatické teorii aplikačně-generativního modelu. Využívá matematické logiky a jejích symbolů, potažmo vztahy mezi symboly. Zkoumá hlubší souvislosti, roviny logických konstrukcí. Základní měly být roviny společné všem jazykům. Dalším modelem měly být jevy, které se vyskytují v jednotlivých jazycích. Na základě toho vzniká obecná teorie jazykových univerzálií a generativní mluvnice jazyků. Generativní a rekognoskativní gramatiky dobře vyhovují pro popis jazyků s pevným slovosledem a jednoduchou stavbou jazyka, do nichž patří angličtina. Pro jazyky flexivní, zejména slovanské, jsou tyto gramatiky nevyhovující.

„*Flektivní jazyk vyjadřuje gramatické funkce pomocí flexe (ohýbání), tj. skloňování a časování, předpon a přípon. Pracují s řadou vázaných morfémů, často je těžké slovo členit na jednotlivé segmenty a určit jeho kořen.*“ (Sedláčková, 2010, str.13)

Na tento problém upozorňovali hlavně sovětsí gramatici a snažili se vytvořit obecnější formu gramatiky, aby mohla obsáhnout různé jazyky. Vytvořili analytické modely jazyka jako protiklad modelům syntetickým (rekognoskativní a generativní mluvnice). V syntetických modelech vytváříme soubor gramaticky správných vět jazyka nebo zjišťujeme, které věty do tohoto souboru patří, v analytických volíme opačný postup. „*Výchozím pojmem je pro nás soubor gramaticky správných vět jazyka. Za zakladatelku tohoto směru je považována O. S. Kulaginová, k rozvoji této teorie přispěli zejména v 60. letech 20. století matematici R. L. Dobrušin, A. N. Kolmogorov a lingvisté S. J. Fitalov, A. V. Gladkij a I. I. Revzin. Teorie analytických modelů je založena na teorii množin a jedná se o první využití teorie množin v lingvistice. Z bývalého východního bloku se o rozvoj algebraické lingvistiky zasloužili rumunští vědci Solomon Marcus, jeden z nejvýznamnějších teoretiků analytické metody, a C. Crăciun. U nás se analytickou metodou zabýval především L. Nebeský.*“ (Sedláčková, 2010, str.14)

Vedle teorie analytických modelů byla využita i teorie množin v řadě lingvistických oblastí. Např. Harary a Paper (1957) využili některé pojmy z teorie relací pro popis distribuce fonémů. Systém má strukturální i kvantitativní charakteristiky, ale tato teorie by potřebovala více propracovat.

Gramatická teorie má hodně společného s matematickou teorií. Gramatika je také soustava pravidel. Pak je tedy možno tato pravidla zachytit. Těžkým oříškem pro formální popis je ale zejména sémantika.

2.1.3 Počítačová lingvistika

Je to počítačové zpracování jazyka. Vyvíjí se od konce 50. let minulého století a zejména s rozvojem kybernetiky, výpočetní techniky, kvantitativní a algebraické

lingvistiky a dalších oborů. Hlavními úkoly jsou strojový překlad, automatický rozbor, uchovávání a vyhledávání informací, vytváření jazyků pro automatické programování, tvorba nástrojů pro počítačové zpracování jazyka a korpusová lingvistika. Je to ale složitá záležitost, protože nestačí jen zvládnout mluvnickou stavbu, ale je třeba zohlednit i sémantiku jazyků. Je to velmi rozsáhlý a na paměť počítače náročný úkol. Automatické překladače speciální skupiny textů je vytvořit jednodušší a tady se uplatňuje více.

Vyhledávat informace je jednoduchá záležitost, ale informace o obsahu o dost náročnější. Existují na to dva postupy. První využívá statistiku pomocí stanovení nejdůležitějších termínů daného oboru a automaticky se přejímají věty, které těchto termínů obsahují nejvíce. Ale to není nejuspěšnější metoda. Druhý postup je sémantický, ale ten je velmi těžké sestavit. Informační jazyky, ucelené teoretické systémy pro ukládání a vyhledávání informací jsou nejnáročnějším postupem. Řeší řadu značně složitých úkolů, například jako aby počítač sestavil odpověď na otázku, doplňoval informace, které nejsou v textu výslovně vyjádřeny, zpracovával literaturu v různých jazycích apod.

Velkým přínosem při tvorbě strojových překladů může být korpusová lingvistika, která se rychle rozvíjí. „*Korpus lze potom chápat jako rozsáhlý, vnitřně uspořádaný a ucelený soubor jazykových dat, která jsou elektronicky uložena, zpracována a přístupna.*“ (Sedláčková, 2010, str.16)

Jazykové korpusy na papíře jsou velmi stará záležitost, vzpomeňme na Komenského shořelý latinsko-český a česko-latinský slovník. Ale až s rozvojem počítačové techniky můžeme mluvit o skutečné korpusové lingvistice.

Počítačová a klasická lingvistika jsou si oboustranně přínosné. Jazykověda pomáhá ostatním oborům řešit úlohy, které s ní přímo nesouvisí, např. programovací jazyky. Počítač lze zase využívat k lingvistické práci, jako je třídění a statistické zpracování korpusů, strojový překlad, automatické generování vět podle pravidel, automatický rozbor větných struktur, automatické vyhledávání textových informací – rešerší aj. Počítačová lingvistika však řeší nové otázky, protože má v jistých směrech obrovský potenciál a tak pomáhá odhalovat nové stránky jazyků.

Historicky matematická lingvistika ale sahá velmi hluboko, dokonce až do starověku.

2.2 Frekvenční slovník

Stanovení frekvence slov nám pomáhá určit, která slova jsou pro zvolenou zkoumanou jazykovou oblast nejčastější, neboli nejčetnější, nejfrekventovanější, a tedy základní. Pokud si stanovím například jako zkoumanou jazykovou oblast psanou češtinu, potom pomocí stanovení frekvence slov psané češtiny získáme jádro zahrnující její nejčastěji používané výrazy a tedy její základ.

Frekvenční slovník je speciální jazykový slovník, v němž se uvádí četnost výskytu slova nebo jiné lingvistické jednotky ve stanovené oblasti jazykové komunikace, zejména frekvence základní slovní zásoby.

Většinou je tvořen několika seznamy slov sestavenými podle určitých hledisek. Řazen je obvykle podle frekvence slov nebo abecedy. Slova jsou většinou uváděna v základním tvaru. Někdy bývají doplněna od další statistické údaje. Můžeme také vytvořit jen jednoúčelový seznam z menšího vzorku, ten nazýváme frekvenčním seznamem. Pokud naopak uvedeme i v jakém místě kterého textu byl údaj nalezen, jedná se o slovník konkordační. Frekvenční seznam doplněný o informace o výskytu se nazývá index. První frekvenční slovníky vznikaly pro těsnopis, pravopis, tvorbu metod slepeckého čtení, pro vyučování cizím jazykům atd. Zpočátku to byla namáhavá ruční práce.

Frekvenční slovníky mají rozdílné rozsahy. Novější dosahují i několik milionů slov. Liší se i výběrem textů, např. zda jde o mluvené projevy, beletrii, poezii, dílo jednoho či více autorů, dílo od určité literární skupiny atd. Vznikají i speciální slovníky, např. slovníky z díla jednoho autora. Zpracování frekvenčního slovníku má však mnohá úskalí. První problém vzniká už tehdy, když se pokusíme objasnit pojem slovo. Může to být jednotka vyskytující se mezi dvěma mezerami. Ale máme složené slovesné tvary, jako *bude dělat*, nebo sdružená pojmenování jako *vlčí mák*, spřežky, které lze psát dohromady nebo zvlášť, stupňování přídavných jmen a příslovcí, některé pojmenování číslovek, rozdíl mezi trpným rodem slovesným a spojením být s přídavným jménem a další. Pro porovnávání musíme dodržovat stejné zásady, jinak bychom výsledky nemohli srovnávat.

2.2.1 Historie frekvenčního slovníku

Potřeba vymezit frekvenční jádro jazyka vznikla už dávno, hlavně v oblasti tvorby učebnic pro cizince. Prvním frekvenčním slovníkem byl Kaedingv slovník pro němčinu z roku 1897. Obsahoval 10 miliónů slov. Před 2. světovou válkou a těsně po ní vycházely desítky různě podaných slovníků pro různé jazyky. V roce 1961 vyšel slovník Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce, jež se pokoušel o vhodný výběr textů. Tento slovník už má rovněž morfologické tabulky a dva výstupy – řazení podle frekvence a řazení abecední. Frekvenční slovníky se rozšířily a začaly se hojně využívat, přesto však nebyla známá žádná metoda, která by zajistila tak vhodný výběr textů, aby se neprávem nedostávala do žebříčku nejfrekventovanějších slov slova vyskytující se jen v úzkých specializovaných odvětvích. Koncem minulého století začínají vznikat první počítačové korpusy. Pro češtinu Český národní korpus – ČNK. Jsou rozsáhlejší a tak zmenšují pravděpodobnost chybného výběru textů. Navíc značně zjednodušují práci. Začaly se vydávat slovníky orientované i na mluvenou řeč. V současné době jsou aktuální Frekvenční slovník češtiny (dále jen FSC) a Frekvenční slovník mluvené češtiny. Základ Frekvenčního slovníku češtiny je korpus SYN2000 vytvořený Ústavem Českého národního korpusu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Má rozsah 100 milionů slov a je to nejrozsáhlejší zdroj psané češtiny. (Čermák, Křen, 2004)

Korpus je průřezem všech žánrů psané češtiny, můžeme v něm hledat i nahlížet do jeho zdrojů. Je to však jen podkladový materiál pro slovník, který je rozpracován dále.

2.3 Korpus

Korpus je sebraný soubor textů uchovaný v počítačové podobě. Díky tomu v něm lze snadno vyhledávat a to i podle zadaných kritérií. Ústav Českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze pracuje na projektu Český národní korpus od roku 1994.

V současnosti jsou k dispozici různé korpusy pro mluvený jazyk, pro psaný jazyk, diachronní a synchronní korpusy. Pro účel analýzy slabikáře jsou zajímavé korpusy pro psaný jazyk. Mezi základní patří SYN2000, SYN2005, SYN2010, SYN, dále jsou k dispozici SYN2006 PUB a SYN2009PUB, FSC2000, LINK, KSK-DOPISY, ORWELL. Značka PUB označuje publicistický styl, takto označené slovníky zahrnují publicistické texty určitého období. LINK je sestaven z odborných lingvistických textů, KSK-DOPISY obsahuje přepisy ručně psané korespondence z let 1990 až 2004, ORWELL je korpus Orwellova románu. SYN2005 je žánrově vyvážený korpus, s převahou textů let 2000 až 2004. Obsahuje zastoupení 40 % beletrie, 27 % odborné literatury, 33 % publicistiky. SYN2010 je žánrově vyvážený korpus s převahou textů z let 2005 až 2009. Obsahuje

stejný žánrový poměr jako SYN2005. SYN je souborný stále doplňovaný korpus, je tedy nereferenční a je souhrnem všech korpusů řady SYN. Nereferenční znamená, že pokud v něm vyhledáváme, výsledek se nám může po doplňování při opakovaném vyhledávání v čase měnit. Korpus SYN2000 pochází z léta roku 2000. Pro korpus byl využit vzorek sta milionů slov. Ten obsahuje texty z let 1990 až 1999 vyjma beletrie, která může být starší. Složení korpusu je 60% účast publicistického stylu, 25% odborných textů a 15% beletrie. Toto složení bylo stanoveno na základě několika průzkumů.⁷

2.4 Frekvenční slovník češtiny

Jedna z věcí, o kterou je tento slovník oproti minulým vylepšen, je nový způsob zachycení frekvence slova a to skrze tzv. průměrnou redukovanou frekvenci. Oproti absolutní (prosté) frekvenci, kterou slovník také uvádí, se zaměřuje i na rozložení slova v celém korpusu, tedy zohledňuje počet pramenů ve kterých je slovo použito. Důvodem pro tento postup byla slova, která v jazyce nejsou příliš obvyklá, ale jsou velmi častá ve vybraném specializovaném textu, čímž se dostávají na vyšší místa v žebříčku hodnocení frekvence, než jim právem přísluší. Frekvenční slovník češtiny čerpal z podkladu SYN2000. Korpus byl pro potřeby slovníku dále upravován. Dovolte mi krátce se zmínit o některých z nich, jak o nich pojednávají v úvodu Frekvenčního slovníku sami tvůrci.

První úpravou bylo vypuštění duplicitních textů, tabulek, číslic atd., které ještě zůstaly i po stejné úpravě korpusu SYN2000 již při jeho tvorbě. Potom byly uplatněny programy provádějící tzv. lemmatizaci, které přiřazují ke každému slovu jeho základní slovníkový tvar. Dále následovala složitější část manuálních oprav, která byla prováděna alespoň do té míry, aby případná chybovost automatického zpracování nemohla výrazně procentuelně výsledek zkreslit. Na příkladu slova pes je vysvětleno, že byly sice nevhodně zařazeny i další významy tohoto slova (jako např. polyester), ale zkreslení by nemělo být příliš závažné. Tyto zkratky totiž představují jen 0,2 % celkové frekvence tohoto slova a tak jej bylo možno zanedbat. Množství dat použité pro slovník nebylo možno celé zpracovat manuálně, i tak by ale případné chyby neměly výsledek ovlivnit závažně. Výsledkem těchto úprav je korpus FSC zpřístupněný veřejnosti na stránkách Karlovy univerzity. V korpusu lze zjišťovat, které tvary převažují, v jakém kontextu se převážně vyskytují, ověřovat jednotlivé frekvence či provádět statistickou analýzu kolokací atp. K dispozici je i CD s programem EFES umožňující prohlížení a jednoduché vyhledávání pomocí zvolených kritérií. Dále je možné údaje třídit a ukládat do schránky pro další zpracování. (Čermák, Křen, 2004)

Frekvenční slovník češtiny se skládá z pěti částí. Frekvenční slovník apelativ tříděný podle abecedy je mezi nimi základním slovníkem a je nejrozsáhlejší. Čítá 50 000 slov vybraných podle průměrné redukované frekvence (ARF), která zohledňuje nejen samotný frekvenční výskyt slova v korpusu jako absolutní frekvence (FRQ), ale i jeho rozložení v textu. Dalším je Frekvenční slovník apelativ s pořadím podle absolutní frekvence. Řazen je sestupně od nejfrekventovanějšího slova. Je omezen na 20 000 hesel. V případě že mají dvě slova stejnou absolutní frekvenci, je jejich pořadí dáno hodnotou ARF. Jeho význam tkví v i tom, že obsahuje 15 dalších hesel, která se na základě průměrné redukované frekvence do slovníku ještě dostala, ale u absolutní frekvence již ne. Frekvenční slovník apelativ řazený podle průměrné redukované frekvence, doplňuje hlavní slovník apelativ o propria, ačkoliv s nižší heslovou základnou. Frekvenční slovník zkratk

---

⁷ [on -line][cit. 2012-04-02] Dostupné z [www: http://ucnk.ff.cuni.cz/](http://ucnk.ff.cuni.cz/)

řazený podle průměrné redukované frekvence je poslední částí a čítá 1000 nejběžnějších zkratk. (Čermák, Křen, 2004)

2.5 Metodika práce s frekvenčním slovníkem češtiny

Význam jednotlivých výrazů:

Hodnota absolutní frekvence (FRQ) je počet výskytů všech tvarů daného slova v korpusu.

Pořadí podle absolutní frekvence (rank FRQ) uvádí pořadí hesla podle absolutní frekvence.

Hodnota průměrné redukované frekvence (ARF) je nižší nebo rovna hodnotě absolutní frekvence. Zohledňuje při stanovení hodnoty frekvence slova v korpusu, zda je zastoupeno rovnoměrně, nebo většinou jen v určité části textů. Pokud slovo je početnější jen v určitých textech, pak se jeho frekvenční hodnota snižuje, než kdyby bylo zastoupeno rovnoměrně. Předchází se tak tomu, aby silně zaměřený text zařazený do korpusu výrazně zkresloval hodnotu slova pro celou češtinu.

Pro pořádek uvedu seznam údajů v jednotlivých sloupcích:

Lomítka a kulaté závorky označují pravopisné nebo hláskové, či jiné varianty hesla. Toto platí však pouze u apelativ. Lomítko je též využito k rozlišení slovního duhu u hesel, která se stejně píšou. Označeny jsou pak zkratkami uvedenými níže.

Znaménkem + jsou ve slovníku označena slova, jež se používají výhradně ve spojení s dalším slovem. Znaménko + tedy označuje vázanou součást frazému nebo některých ustálených spojení.

Zkratka viz. vypovídá o tom, že je někde ve slovníku ještě příbuzné heslo, pod které je dané heslo zahrnuto. Například málo frekventované záporny jsou frekvenčně přiřazeny ke kladným výrazům.

Hesla mohou být také rozdělena na několik podhesel, náleží jim další řádky pod slovem a u nich jejich procentuelní zastoupení z celkové frekvence zástupného hesla. Budou tak rozlišeny například slovní druhy.

Hvězdička označuje homonymii u vytypovaných nejfrekventovaněji záměnných hesel. Pod heslem je uvedena kladná nebo záporná procentuelní odchylka.

Lemmata v korpusu neobsahují zvrtné se, tečku u zkratk, ani znaménko plus nebo hvězdičku.

Pojetí slovníku:

Kombinatorika slova. Slova, která bývají v jazyce používána převážně nebo výhradně jen v kombinaci s jiným slovem jsou označena znaménkem +.

Reflexivita znamená, že pokud existuje varianta slova se zvrtným i nezvrtným zájmenem, je zvrtné zájmeno uvedeno v závorce.

Frekvenční slovník zachycuje u spojení, která umožňují psaní zvlášť i dohromady pouze variantu psanou dohromady a do ní započítává i frekvenci spojení, která se píšou zvlášť.

Složeniny psané spojovníkem budou uvedena jako samostatná hesla.

Kontrakce slov tázacích, spojek s druhou osobou jednotného čísla u slovesa být (kdes) budou zařazena pod základové slovo.

Negace jsou uváděna především, když se kladná forma ve slovníku nevyskytuje, vyskytuje se kladná forma ale jen s nízkou frekvencí, když je negace častěji využívaná v jazyce, když je negace nositelem jiného významu, pokud se jedná o frazém (nerudný).

Komperativ a superlativ adjektiv a adverbí se sčítá, pokud není posunut význam, je v pravidelné podobě. K označení se používá lomítka.

Při uvádění variant přihlížíme k tomu, jestli má varianta dostatečnou frekvenci. Pokud ano je uvedena a to prostřednictvím lomítka a závorky.

Ze zájmen osobních jsou uvedeny pouze tvary první osoby jednotného a množného čísla. Stejně takovým principem jsou uvedena i zájmena přivlastňovací. Ostatní, hlavně pak rodové podoby jsou zahrnuta pod ně, podle funkce, kterou zastávají.

Pomnožná a hromadná substantiva a kolektiva, popřípadě substantiva s dominantním zastoupením množného čísla se uvádějí zvlášť podle skutečného úzu.

Odvozeniny jsou uvedeny, pokud jsou dostatečně frekventované.

Neslovná hesla jako iniciály nebo cizí synešmantika (de+) se uvádějí samostatně.

Slova homonymní jsou rozlišena pouze, pokud náleží k jinému slovnímu druhu, pochází z různých jazyků. Nerozlišuje však částice, nebo vztah předložky a adverbia.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3. CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit vhodnost zkoumaného slabikáře z hlediska frekvence obsažených slov. Jedná se o analýzu z hlediska lexikálního. Po zběžném nahlédnutí objevuji netradiční slova. Předpokládám, že slabikář obsahuje slova, která nejsou v češtině mezi nejběžnějšími slovy. Pokusím se zjistit, zda jsou ve slabikáři obsažena nejfrekventovanější slova psaného českého jazyka, v jakém zastoupení, zda nejsou zbytečně zastoupena i slova méně četná. Jak už bylo předesláno výše, objektem zkoumání je Slabikář od Nakladatelství Fraus, vydaný v roce 2007. Autory jsou Březinová, L.; Havel, J.; Stadlerová, H.

4 METODA VÝZKUMU

Za metodu zkoumání jsem si zvolila metodu frekvenční analýzy. Vytyčeným úkolem je zjistit četnost jednotlivých slov podle zvoleného parametru a porovnat ji s údaji uvedenými ve Frekvenčním slovníku češtiny, který mapuje zastoupení frekvence slov v češtině.

5. VÝZKUM

5.1 Problémy práce

V průběhu analýzy frekvence slov slabikáře jsem řešila mnoho problémů. Prvním byla volba metody práce. Uvažovala jsem, která metoda bude pro mě nejpřehlednější a nejsnadnější. Zvolila jsem postup počítačového vypracovávání své analýzy, protože ovládám psaní všemi deseti a protože jsem doufala ve větší přehlednost této práce, chtěla jsem vytvořit obsáhlou a přehlednou tabulku. V průběhu jsem se však potýkala s problémem nedostatečné znalosti programu Excel, takže jsem se musela občas uchýlit i k tužce a papíru. Hlavním problémem byla moje pouze běžná uživatelská znalost a znalost v rámci výuky na střední škole, kde úroveň ovládnutí programu ani z části nedosahuje úrovně znalostí studentů například z technických oborů. A tak bych na tomto místě ráda poděkovala i svým bratrům, kteří mi v mnoha případech vypomohli svými znalostmi vzorců a excelových nástrojů. S řadou problémů jsem se „poprala“ sama, ale ušetřený čas byl za pomoci jejich zkušeností nakonec nesporně velmi významný.

Další otázka spočívala ve výběru metody, kterou budu třídit slova. Zprvu jsem nevěděla, jestli slovům ponechat jejich podobu ze slabikáře se vším skloňováním, časováním, rozlišením velkého a malého písma atd. Nebo zda se mám pokusit o stanovení základních slov, s čímž byla spojena opět mravenčí práce. S touto otázkou souvisela i volba korpusu, což bude vysvětleno dále. Bylo třeba se současně zamyslet nad způsobem, jakým budu výsledky posuzovat. Protože i na tom závisel postup práce.

Všechny tyto otázky bylo třeba zodpovědět, pokud jsem chtěla mít správně první krok své práce. Zprvu jsem neslavila velký úspěch, roztřídila jsem slova podle prvního principu a to sice tak jak byly napsány ve slabikáři a potom jsem zjistila, že bych chtěla znát výsledky i z třídění slov základních, abych získala hodnotnější přehled. Nakonec mi

nezbylo, než zpracovat slova oběma způsoby. Tedy slova v podobách přejatých ze slabikáře pro určení procentuelní četnosti a slova přepsaná do základních podob pro určení pořadí slova v češtině z hlediska četnosti základových slov. Toto pořadí je totiž k dispozici pouze ve slovníku apelativ pracujícím s absolutní redukovanou frekvencí sestaveném podle pořadí četnosti v jazyce. Spočítala jsem počty slov a následně s nimi mohla dále pracovat. Bylo ale třeba řešit stejné problémy, jaké řešili tvůrci Frekvenčního slovníku češtiny, můj vzorek s jejich výzkumem byl vůbec srovnávatelný. Všechny tyto otázky mě vedly k volbě korpusu. Musela jsem stanovit jeden korpus a na něj aplikovat oba zvolené způsoby, aby byly výsledky relevantní.

Pro svůj výzkum jsem zvolila typ SYN 2000, což je korpus vydaný roku 2000 a podle úvodních informací k frekvenčnímu slovníku patří mezi nejzdařilejší. Navíc má obrovskou výhodu, vyšel k němu Frekvenční slovník, který se skládá z několika různých seznamů, tříděných podle určitých kritérií a pracuje s oběma metodami, jak s různými tvary slov, tak se slovy základními, podle toho jaký zvolíme slovník. Totéž umožňuje i jeho základní počítačový korpus dostupný na stránkách Karlovy university, který dovoluje nastavit i kritéria volby velikosti písma. Frekvenční slovník oproti tomu řadí slova i podle absolutní redukované frekvence, což je oproti základovému korpusu důležitá výhoda. Pro hodnocení jsem tedy použila oba zdroje. Korpusy jsou dostupné nově na stránkách University Karlovy. Umožňují i tvorbu vlastního korpusu slov. Tímto úkolem jsem se však nezabývala, zprvu se zdálo, že nebude potřebný, navíc by se jednalo o velmi specifickou a rozsáhlou činnost. Záhy se však z prvních výsledků ukázalo, že by bylo přínosné, kdyby takový slovník vznikl. Pro svou práci jsem se musela spokojit s obecnějším korpusem psané češtiny, díky čemuž se ukázalo, že bude třeba stanovit větší pomyslnou toleranci. Zcela logicky se totiž v češtině „dospělé“ dostávají do předních pozic frekvence slov, která jsou pro děti zatím naprosto irelevantní. Pro příklad slovo politický je poměrně vysoko v pořadí RANK ARF (tedy pořadí podle průměrné redukované frekvence) 249., slovo americký už 257., zatímco například slovo pracovat je až 270., přičemž je předpoklad, že dítě slovo pracovat použije častěji než dvě předešlá. Je tedy třeba k tomuto faktu při hodnocení přihlídnout a zaměřit se na obecnější slova, která budou vztahově odpovídat v obou „typech“ češtiny, pro děti i dospělé.

Vezměme tedy v úvahu, že děti budou pro svou komunikaci zprvu potřebovat hlavně slova z běžného každodenního jazyka, množiny slov ze školního prostředí, prostředí rodiny, okruhů poznání světa, kterým se děti učí v daném věku (příroda, zvířata, profese, místo kde žijí atp.), prostředí kamarádů a vrstevníků a další a uděleme těmto slovům „výjimku“.

5.2 Postup práce

Slabikář jsem přepsala do tabulky slov pod sebe. Slova, pro která jsem si stanovila název „vlastní text“, tj. taková slova a věty která tvoří souvislý logický text a je velký předpoklad že jej budou číst všechny děti při studiu slabikáře, jsem nechala černou barvou, slova která jsem z tohoto posouzení vybrala a označila za cvičení červenou barvou, slova psaná psacím písmem jsou psána kurzívou a podtržena, slova která byla nelogická, nebo byla napsána chybnou češtinou, záměrně, jsem z textu vyřadila. Seznam vynechaných cvičení a slov je přílohou číslo 1.

Zajímavým problémem byla otázka, zda ponechat jako text věty a slova, která jsou ve slabikáři uvedena k předčítání. Protože se však jedná o zapamatování slov a je předpoklad a i úkolem vzhledem k metodě nácviku, že děti budou sledovat text, byla zařazena.

U slov, která mohou označovat více slovních druhů, bylo třeba tato slova rozlišit.

Rozlišovací škála je převzata z pravidel pro frekvenční slovník:

použité zkratky		
A	adjektivum	přídavné jméno
C	numerales	číslovka
D	adverbium	příslovce
I	interjekce	citoslovce
J	konjunkce	spojka
N	substantivum	podstatné jméno
P	pronomen	zájmeno
R	prepozice	předložka
T	partikule	částice
V	verbum	sloveso

Tabulka č. 1.

Slova jsou rozlišena v závorce za slovem.

Potom jsem slova seřadila pomocí funkce „seřadit od A do Z“. Pomocí vzorce byla sečtena stejná slova. V první tabulce byla ponechána ve všech tvarech a s rozlišením velikosti písma, ve druhé tabulce byla slova převedena na slova základová a takto znovu sečtena.

Ke slovům ve formě přepisu přímo ze slabikáře, byla pomocí vzorce spočítána jejich frekvence. Bylo určeno jejich procentuelní zastoupení. Z tohoto způsobu třídění vychází následující tabulky:

TABULKA SLOV S ČETNOSTÍ NAD 10 VÝSKYTŮ – Tabulka č. 3

SLOVA „ZVLÁŠTNÍ“ ČI MĚNĚ ČASTÁ – Tabulka č. 4

TABULKA NÁHODNÉHO VÝBĚRU 360 NEJMÉNĚ ČETNÝCH SLOV SLABI-KÁŘE – Tabulka č. 5

Ke slovům převedeným na slova základová:

POŘADÍ PODLE PRŮMĚRNÉ REDUKOVANÉ FR. APELATIV – Tabulka č. 6

5.3 Náměty a postřehy

V průběhu práce jsem zjistila, že by pro podobné výzkumy bylo vhodné mít k dispozici univerzální korpus slov určený pro děti školního věku. Na stránkách UCNK je inzerována možnost sestavit si vlastní subkorpus, který lze využít k různým typům zkoumání. Vzhledem k šíři a možnostem dostupných korpusů jistě lze vybrat literaturu tak, aby odpovídala tomuto záměru a poskytla dokonalejší pomůcku pro určování vhodných slov a jejich frekvence. Při svém zkoumání programu jsem však nenalezla pomůcku ani funkci, která by mi umožnila sestavit korpus podle kritérií, přestože již dnes stránky mají mnoho nástrojů pro sestavení jiných typů korpusů, bohužel jsem nenalezla takové, které

potřebují k tomuto typu. Jednalo by se navíc o rozsáhlý výběr děl. Vzhledem k rozvoji tohoto oboru však věřím, že pokud podobný korpus není veřejně přístupný jinde, právě na těchto stránkách by mohl vzhledem k stálému zdokonalování funkcí brzy vzniknout.

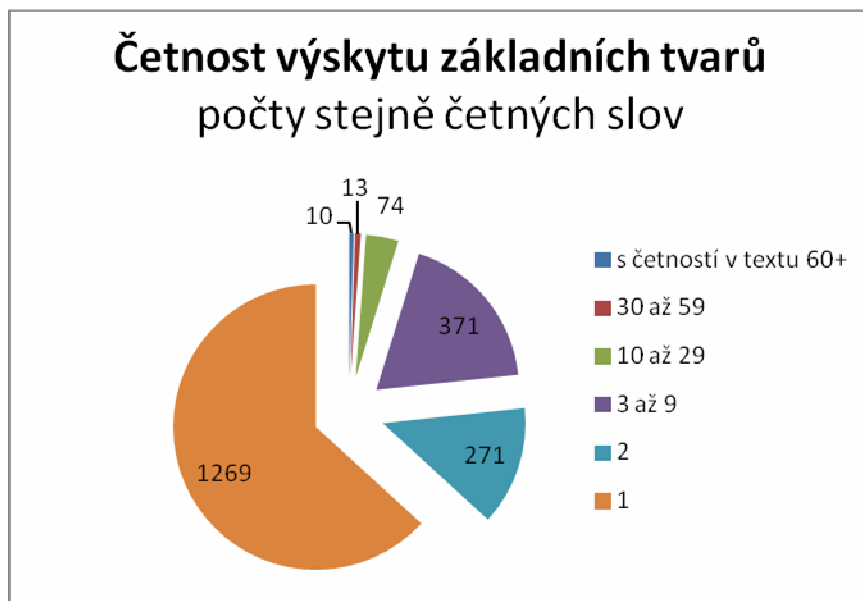
Zatím tedy poslouží dostupné korpusy jako základové měřítko a zbylé hodnocení zůstane na úvaze a zkušenosti učitele s danou problematikou. Tímto způsobem také provedu interpretaci výsledků.

5.4 Frekvenční analýza

Z rozboru slabikáře vyplývá, že obsahuje 6865 jednotlivých slov. V počtu 2008 druhů různých slov v jejich základní podobě (bez odlišení typu písma) a na 3284 druhů a tvarů slov pokud zároveň ještě odlišíme typy písma (malé, s počátečním velkým písmenem). Pokud slova sečteme podle jejich základních podob, z celkového počtu 2008 typů slov v základním tvaru nalezneme 1269 typů jenom jednou, tedy více než typů polovinu slov. Z těchto 1269 typů náleží 414 slovesům. Obrázek o počtu slov si můžeme udělat z grafu pod textem.

Pokud však budeme posuzovat text podle přepisu přímo z knihy, tedy zachováme tvary slov a odlišíme malé a velké písmo, pak text obsahuje 2411 slov obsažených jednou (s přihlédnutím k velikosti písma a tvarům slov) z celkových 6865. To je zhruba jedna třetina slov.

Na následujícím grafu je vidět přehled četnosti základních tvarů slov v textu knihy:

Graf č. 1

Ze zjištěných skutečností vyvstávají následující otázky. Pakliže tedy text obsahuje velké množství slov obsažených pouze jednou, jsou frekventovaná slova v češtině dostatečně nacvičena ve zkoumaném slabikáři? Jsou slova s nízkou četností výskytu ve slabikáři v češtině dostatečně frekventovaná, aby je obsahovalo takto frekvenčně zaměřené dílo? Pokud ne, jedná se o slova, která děti potřebují znát v příslušném věku a frekvenční slovníky pro obecnou češtinu jen tento fakt přirozeně nezohledňují, je tedy jejich zahrnutí v pořádku? A v jakém množství? Jedná se o slova obsahující písmena, při jejichž nácvičce klesá možnost volby vhodnějších slov?

Pro posouzení hodnocení těchto témat je třeba připomenout, že použitý korpus sice podává relevantní obraz o češtině a lze podle něj tedy posuzovat nejčetnější slova, do popředí četnosti dále se však budou dostávat i slova určená výhradně starším čtenářům, zatímco slova vhodná pro děti jako jsou např. *maminka, sešit, kocour*, zůstanou poměrně vysoko, ale nedostanou se úplně do popředí. Tato slova tedy budeme muset posoudit dle vlastního uvážení.

Tabulka slov s četností nad deset výskytů ukazuje v levém sloupci počet výskytů ve slabikáři, dále slovo, jež je takto frekvenčně zastoupeno, procentuelní zastoupení ve slabikáři, procentuelní zastoupení v korpusu a v pravém sloupci násobek. Pole nezabarvená značí, že slovo se vyskytovalo vícenásobně ve slabikáři, je-li buňka podbarvena, pak násobek je kladný pro zastoupení v korpusu:

TABULKA SLOV S ČETNOSTÍ NAD 10 VÝSKYTŮ				
počet ve sl.	slovo	% slabikář	% korpus	násobek
215	se	0,0313183	0,0163519	1,9
171	a	0,0249090	0,0222495	1,1
163	je	0,0237436	0,0078653	3,0
110	na	0,0160233	0,0126725	1,3
74	to	0,0107793	0,0048477	2,2
70	A	0,0101966	0,0013704	7,4
65	si	0,0094683	0,0031854	3,0
60	v	0,0087400	0,015192	1,7
48	To	0,0069920	0,000701	10,0
45	do	0,0065550	0,0048736	1,3
42	s	0,0061180	0,0058828	1,0
40	Je	0,0058267	0,0006918	8,4
39	má	0,0056810	0,0012243	4,6
38	i	0,0055353	0,004202	1,3
37	Adam	0,0053897	0,0000099	544,4
36	co	0,0052440	0,0014008	3,7
31	tam	0,0045157	0,0005359	8,4
31	tu	0,0045157	0,0005472	8,3
28	jako	0,0040787	0,0024905	1,6
27	z	0,0039330	0,005417	1,4
26	mu	0,0037873	0,0007796	4,9
24	Ale	0,0034960	0,0005167	6,8
24	Na	0,0034960	0,0010495	3,3
24	V	0,0034960	0,0022648	1,5
23	ne	0,0033503	0,0004096	8,2
22	ale	0,0032047	0,0026978	1,2
21	by	0,0030590	0,0027365	1,1
21	že	0,0030590	0,0070991	2,3
21	Co	0,0030590	0,0003044	10,0
18	Vojta	0,0026220	0,0000021	1248,6
17	tu	0,0024763	0,0005472	4,5
16	za	0,0023307	0,0029021	1,2
16	mi	0,0023307	0,0007507	3,1
15	o	0,0021850	0,0051189	2,3

15	tak	0,0021850	0,0019781	1,1
15	umí	0,0021850	0,0000294	74,3
15	Má	0,0021850	0,0000742	29,4
14	den	0,0020393	0,0002809	7,3
14	jak	0,0020393	0,0013053	1,6
14	už	0,0020393	0,0015431	1,3
13	dům	0,0018937	0,0000957	19,8
13	k	0,0018937	0,0033722	1,8
13	jí	0,0018937	0,0003906	4,8
12	Táta	0,0017480	0,0000005	349,6
12	u	0,0017480	0,0013088	1,3
11	I	0,0016023	0,0004446	3,6
11	jsou	0,0016023	0,0018667	1,2
11	Kdo	0,0016023	0,0001149	13,9
11	máme	0,0016023	0,0001383	11,6
11	nás	0,0016023	0,0006082	2,6
11	po	0,0016023	0,0022069	1,4
11	rád	0,0016023	0,0001293	12,4
11	stojí	0,0016023	0,0001627	9,8
11	tele	0,0016023	0,0000015	1068,2

Tabulka č. 3.

Z tabulky vyplývá, že většina slov je nacvičována dostatečně, některá dokonce mnohokrát více než je jejich zastoupení v jazyce, což je pro nácvik rozhodně dobře. Více by se mohly vyskytovat předložky *v*, *z*, *že*, *za*, *o*, *k*, *po* a slovo *jsou*. Velký frekvenční rozdíl je u slov *Vojta*, *Adam*, *Táta* a *tele*. Přičemž minimálně slovo *Táta* spadá do výjimky pro dětskou řeč.

Nyní se podíváme do tabulky, jejímž základem je výtah nejčtenějších slov ze slovníku apelativ řazeného podle průměrné redukované frekvence a pokusíme se posoudit, zda jsou všechna důležitá slova hojně zastoupená v češtině opravdu zastoupena dostatečně i v knize. Zvolíme tedy opačný postup. V levém sloupci je 50 nejčtenějších slov ze slovníku. V pravém sloupci jsou slova ze slabikáře seřazená podle četnosti. Jedná se o slova v jejich základových podobách, podle druhé metody třídění.

POŘADÍ PODLE PRŮMĚRNÉ REDUKOVANÉ FR. APELATIV			
Pořadí podle ARF apelativ ve frekvenčním slovníku		Pořadí srovnávaných slov ve slabikáři	četnost
a		s/se (P)	331
v/ve		být	328
se	zahrnuto do já	a	241
být/bejt		ten	193
na		na	137
ten		mít	109
s/se		v/ve	94
z/ze		on	69

že		co	66
který/kterej		do	52
o/vo		i	49
mít		ale	46
do		z/ze	39
i		já	38
k/ke/ku		jako	33
on/von		tak	23
za		že	23
ale		za	22
pro		o	21
svůj		u	21
tento	není	už	21
rok/léta		jak	20
moc/moci		jeho	17
jako		k/ke	17
po		když	16
jeho		oni	16
tak		velký	14
od/ode		jeden	13
oni/voni		muset	13
všechen		svůj	12
co		až	11
jenž	není	po	11
aby		všechen	11
jak/D		nebo	10
jeden		dva	9
už		jen	9
jen/D		od	8
však		pro	8
velký/větší		který	7
když/dyž		moci	7
u		aby	6
nebo		než	4
až		rok	4
podle	není	lidé	2
muset/musit		však	2
já			
než			
při	není		
dva			
člověk/lidé			

Tabulka č. 6.

Frekventovaná slova *tento, jenž, podle* a *při* nebyla nalezena. Slova s výskytem pod pět jsou slova *aby, než, rok, lidé, však*.

Nyní se podívejme na slova nejméně četná. Těchto slov bylo hodně. Náhodný výběr 360 z nich je v tabulce č. 5, jež je přílohou č. 2. Z tabulky vyplývá, že většina slov převyšuje svou frekvencí frekvenci slovníku, některá dosti značně. Jen slova *Od, on, ovšem, byli, často, čtyři* mají frekvenci vyšší ve frekvenčním slovníku.

Naopak slova *Adámku, Aladinovu, APRÍLOVÉ, bádám, odkulí, Olizuje, osobní, bělásky, omete, BÍMOVA, BOULE, PÁJA, BRÁNU, panímámo, PAPÍRU, Pátáci, BYSTROZRAKÝ, PEČEŤ, Pěnic, PEPOU, PERE, pískáme, číslice, Plavte, plyšáky, Ďáblík, d'asů, PODEPSAT* se nevyskytují ve frekvenčním slovníku dostatečně na to, aby jim byla přisouzena dostatečná frekvence pro hodnocení.

Slova, u kterých si myslím, že by bylo posouzení zajímavé, uvádím v tabulce níže.

SLOVA „ZVLÁŠTNÍ“ ČI MÉNĚ ČASTÁ			
slovo	% slabikář	% korpus	násobek
Aladin	0,0002913	0,0000007	416,2
alchymista	0,0001457	0,0000014	104,0
aprílové	0,0002913	0,0000003	971,1
Bartůšek	0,0002913	0,0000002	1456,7
candát	0,0001457	0,0000012	121,4
Carda	0,0005827	0,0000005	1165,3
Čada	0,0001457	0,0000016	91,0
Eda	0,0002913	0,0000019	153,3
eko	0,0001457	0,0000027	54,0
Emil	0,0008740	0,0000106	82,5
Felix	0,0001457	0,0000039	37,4
Ferďásek	0,0002913	0	
Fifinka	0,0001457	0,0000002	728,3
gril	0,0001457	0,0000008	182,1
Hartmannová	0,0001457	0,0000001	1456,7
Hynek	0,0001457	0,0000061	23,9
iluzionista	0,0001457	0,0000002	728,3
Jaromila	0,0001457	0,0000005	291,3
Jaroslav	0,0001457	0,0001032	1,4
Jelínková	0,0002913	0,0000015	194,2
Joly	0,0001457	0,0000002	728,3
Jula	0,0005827	0,0000001	5826,7
kozička	0,0001457	0,0000001	1456,7
Křenek	0,0001457	0,0000011	132,4
logo	0,0001457	0,0000111	13,1
Ly	0,0004370	0	
modelka	0,0001457	0,0000029	50,2
Moran	0,0001457	0,0000004	364,2

Morgian	0,0001457	nenalezena	
Nadi	0,0001457	0,0000004	364,2
nedivočit	0,0001457	nenalezena	
Nela	0,0005827	0,0000003	1942,2
Nil	0,0001457	0,0000009	161,9
nok	0,0001457	0,0000004	364,2
Nora (vlastní jm.)	0,0001457	0,0000001	1456,7
panímáma	0,0001457	0,0000002	728,3
poštołka	0,0001457	0,0000002	728,3
potemník	0,0001457	0	
Quido	0,0001457	0,0000003	485,6
Sísa	0,0001457	0,0000001	1456,7
splávek	0,0004370	0,0000008	546,2
Tau	0,0008740	0,0000039	224,1
vinšovat	0,0001457	0	
Vladimír	0,0002913	0,0000951	3,1
Waldemar	0,0001457	0,0000015	97,1
Wox	0,0002913	0	
Xaver	0,0001457	0,0000032	45,5
Žaneta	0,0016023	0,0000002	8011,7

Tabulka č. 4.

Slova *Ferdásek*, *Ly*, *vinšovat*, *potemník* a *Wox* nebyla ve frekvenčním slovníku nalezena, jak dokládá tabulka č. 4. Ostatní slova mnohokrát převyšují četnost ve slovníku. Ve slabikáři je hodně netradičních vlastních jmen: *Set*, *Wox*, *Xaver*, *Quido*, *Sísa*, *Nora*, *Joly*, *Felix* a další. *Wox*, *Xaver* a *Quido* toleruji, protože se jedná slova s písmeny, pro které neexistuje přílišný počet slov. Jméno *Ly* ponechejme kvůli multikultuře. Slova jako *iluzionista*, *nok*, *poštołka*, *gril*, *Set*, *Sísa*, *Nora*, *Joly* by slabikář pro nejmenší obsahovat ještě nemusel.

Protože se ve své práci hojně opírám o výzkumy a dílo Jarmily Wagnerové, dovoluji si těžit i z jejího výzkumu frekvence slov čítanky První kniha. Je to dílo globalistů, má 153 stran, obsahuje 2670 slov, 162 druhů slov z toho 60 druhů slov s četností nad 10 (při rozlišení tvarů slov a velikosti písma). Ze 2670 je 120 slov obsaženo pouze jednou, což je přibližně 4,5 procenta. Už z tohoto vyplývá značný nepoměr oproti zkoumanému slabikáři.

Pro zajímavost se můžeme podívat i na jiné způsoby hodnocení frekvence slov. Zajímavým moderním nástrojem je metoda tzv. slovních mraků. Mimo to že je graficky zajímavá může nám pomoci lépe si představit poměry mezi jednotlivými slovy. Tato metoda pracuje se vzorkem slov, které zvolíme, určíme maximální množství slov podle jejich frekvence, které se zobrazí, vybereme styl rozmístění na listu a atributy na kterých se projeví frekvence. Může to být barva slov, velikost, tučnost slova. 30 nejčetnějších sloves ve zjednodušené formě prostřednictvím jejich základních tvarů, bez rozlišení velikosti písma nalezneme na následujícím obrázku č. 1.

být
stavít museť válet dát
povidat nebýt
pít chtít
žít nosit jít
stát říkat nést
žít pást hrát pozorovat
umět jet jíst
vst volat malovat
nemít piát můj vědět

Zbytku „slovních mraků“ se věnuje příloha č. 3.

5.5 Interpretace výsledků

Jako přínosné shledávám, že slabikář četně procvičuje nejběžnější slova, která jsou i ve frekvenčním slovníku uvedena na předních pozicích. V textu se vyskytují slova, která odpovídají potřebám v daném dětském věku i vhodné realie. Jen k několika slovům mám výhrady, o nich bylo mluveno výše. Na druhou stranu slabikář obsahuje velký počet slov vyskytujících se jen jednou. Tento fakt považuji za slabinu slabikáře, jelikož vycházím z teorie, že ve slabikáři se mají slova opakovat, aby děti měly prostor tato slova dostatečně nacvičit. Z didaktického hlediska je proto slabikář nedostačující po frekvenční stránce. Autoři věnovali velkou pozornost rozmanitosti cvičení, což je dobře, ale menší pozornost věnovali frekvenci užitých slov.

ZÁVĚR

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá tím, co je to slabikář a jak vznikl jeho název. Odhaluje, že slabikář je učebnicí elementárního čtení, jejíž název nemusí být vždy přesný. Závisí na zvolené metodě nácviku čtení. Jsou zde vytyčeny požadavky Rámcového vzdělávacího programu na učebnice elementárního čtení. Rámcový vzdělávací program přikládá nácviku čtení stěžejní význam pro další vzdělávání. V historii slabikářů je uvedena cesta našich předků k vlastnímu spisovnému jazyku a rozvoji čtení u nás. Pojednává o důležitých osobnostech, které ovlivnily vývoj našeho spisovného jazyka, ale i pedagogiky a vývoj učebnic elementárního čtení. Podává obraz o tom, že vznik českého spisovného jazyka jako sjednocujícího prvku byl potřebný pro náš národ a cesta k jeho nalezení a obhájení nebyla snadná. Dále se zamýšlím nad studiem slabikářů, nakolik je v současnosti u nás kladen důraz na kvalitu slabikářů a kdo se zkoumáním slabikářů zabývá. S tím souvisí i požadované vlastnostmi slabikáře, které se snažím zjistit a vymezit dále. Protože učebnice elementárního čtení má vycházet z metody, kterou bude využívat, práce pojednává i o metodách nácviku čtení. Bylo třeba nahlédnout také do slabikáře od Nakladatelství Fraus, který se stal objektem zkoumání v praktické části. V části teoretické je přiblížen jeho vzhled, obsah, metody, které využívá.

Část praktická se zabývá vymezením cíle a metod výzkumu. Zabývá se problémy práce, postupem práce a interpretací výsledků. Přináší také náměty a postřehy. Úkolem této diplomové práce bylo provést analýzu slabikáře Nakladatelství Fraus z hlediska lexikálního. Bylo využito metody frekvenční analýzy a zjištěné hodnoty byly porovnány se zástupným vzorkem z korpusu SYN2000 a s údaji z Frekvenčního slovníku češtiny. Bylo přitom přihlíženo i ke specifickým dětské slovní zásoby.

Ze zjištěných údajů mohu konstatovat, že zkoumaný slabikář obsahuje slova, která se z hlediska frekvence v jazyce do takového díla hodí. Jsou zde také vhodně zastoupeny reálie. Didakticky je však slabší, protože obsahuje hodně slovních unikátů a to je u takového díla na škodu. Příliš velké množství málo frekventovaných slov děti přebytně při nácviku zatěžuje a ubírá knize prostor pro nácvik slov důležitých, snižuje jejich frekvenci.

Závěrem bych chtěla poděkovat všem vědeckým odborníkům i učitelům, kteří se výzkumem elementárního čtení a učebnic zabývají, za jejich přínos pro orientaci učitelů v otázce výběru učebnic do škol. Chtěla bych popřát všem učitelům, aby jejich práce byla co nejkvalitnější a měli k práci co nejlepší podmínky. A v neposlední řadě dětem, aby jim práce teoretiků i práce učitelů na základních školách přinesla užitek a dobré podmínky pro jejich start do života.

6 SEZNAM LITERATURY

1. BŘEZINOVÁ, L.; HAVEL, J.; STADLEROVÁ, H. *Slabikář*. Plzeň: Fraus, 2007. 99 s. ISBN 9788072386475
2. WAGNEROVÁ, J. *Vývoj českého slabikáře od nejstarších dob do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. 110 s. ISBN 8070825855
3. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005. 126 s. ISBN 8087000021
4. Čermák, F. – Křen, M. (eds): *Frekvenční slovník češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004. ISBN 80-7106-676-1
5. FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. A-G*. Praha: Academia, 1985. 900 s. ISBN 80-200-0797-0
6. TOMEK, V. V.; *Děje království českého*. Praha 1891. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <<http://texty.citanka.cz/tomek/dctoc.html>>
7. SEDLÁČÍKOVÁ, B.; *Historie matematické lingvistiky*. Brno: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2010. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: is.muni.cz/th/10624/prif_r/Rigo_Sedlacikova.doc
8. KREJČOVÁ, Sandra. *Slovní zásoba a její obměny ve slabikáři: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra českého jazyka, 2010. 67 l., 70 l. příl. Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D. on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://is.muni.cz/th/173750/pdf_m/?jazyk=en;info>
9. NOVÁKOVÁ, Z.; *Metodika prvopočátečního čtení a psaní u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://is.muni.cz/th/237487/pdf_m/DP.txt>
10. BIALIKOVÁ, K.; *Učebnice elementárního čtení*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky, 2010. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: http://is.muni.cz/th/174262/pdf_m/cala_DP_1.pdf
11. [on-line][cit. 2012-04-02] <<http://ucnk.ff.cuni.cz/index.php>>
12. *Český národní korpus - SYN2010*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupný z www: <<http://www.korpus.cz>>

13. *Český národní korpus - SYN2005*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupný z www: <<http://www.korpus.cz>>
14. *Český národní korpus - SYN2000*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2000. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupný z www: <<http://www.korpus.cz>>
15. *Český národní korpus - SYN*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. [on-line][cit. 2012-04-16] Dostupný z www: <<http://www.korpus.cz>>
16. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <<http://www.dys.cz/slabikar.php>>
17. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <<http://www.alenakupcikova.cz/>>
18. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <<http://www.prostor-ad.cz/pruvodce/psever/klecany/kozisek/zivotopis.htm>>
19. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Bene%C5%A1_Opt%C3%A1t>
20. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Blahoslav>
21. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD>
22. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <<http://www.prostor-ad.cz/pruvodce/psever/klecany/kozisek/zivotopis.htm>>
23. [on-line][cit. 2012-04-02] Dostupné z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Hus>

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Seznam vynechaných slov

Příloha č. 2 - Tabulka náhodného výběru 360 nejméně četných slov slabikáře

Příloha č. 3 – Slovní mraky

- Obrázek č. 2 zobrazuje 30 nejčtenějších vlastních jmen ze slabikáře
- Obr. č. 3 znázorňuje 150 nejčtenějších slov ze slabikáře v základních podobách bez rozlišení velikosti písma
- Obr. č. 4 znázorňuje 50 nejčtenějších slov slabikáře v základních podobách bez rozlišení velikosti písma
- Obr. č. 5 zobrazuje 150 nejčtenějších slov slabikáře v základních podobách bez rozlišení velikosti písma
- Obrázek č. 6 zobrazuje 300 nejčtenějších slov ze slabikáře v podobách ze slabikáře s rozlišením velikosti písma
- Obrázek č. 7 zobrazuje 150 nejběžnějších slov ve slabikáři v základní podobě bez rozlišení velikosti písma

Příloha č. 1 – Seznam vynechaných slov

VYNECHANÝ TEXT:
Na str. 9 vynechána cvičení
Na str. 10 vynecháno PA, SE
Na str. 10,13 vynechán text
cv. 459/1 str. 15 z důvodu typu cvičení vynecháno
Na str. 15,16 vynechán text
str. 19 cvičení spojování slov a cvičení na řazení písmen z důvodu typu cvičení vynecháno
Na str. 21 vynechán text
str. 25 vynechána cvičení
Na str. 27 vynechán úkol rybička
Na str. 29 vynechán text
Na str. 31 vynechán text
Na str. 33 vynechána cvičení
Na straně 37 vynechána cvičení
Na str. 39 vynechán komiks
Na str. 41 vynechána cvičení
Na straně 45 vynecháno cvičení
Na str. 49 vynecháno cvičení
Na str. 50 vynechána cvičení
Na str. 51 vynechána slova v kresleném pokladu
Na str. 53 vynechán text
Na str. 55 vynechána závorka z cvičení s úkolem stavby z papíru
Na str. 58 vynechán text
Na str. 61 vynechán text v obrázku

Tabulka č. 2.

Příloha č. 2 - Tabulka náhodného výběru 360 nejméně čtyných slov slabikáře

TABULKA NÁHODNÉHO VÝBĚRU 360 NEJMÉNĚ ČETNÝCH SLOV SLABIKÁŘE							
slovo	% slabikář	% korpus	násobek	slovo	% slabikář	% korpus	násobek
Aby	0,0001547	0,0000543	2,8	Oči	0,0001547	0,0000064	24,2
abychom	0,0001547	0,0000894	1,7	OČI	0,0001547	0,0000004	386,8
ADAM	0,0001547	0,0000006	257,8	očí	0,0001547	0,0001104	1,4
Adámek	0,0001547	0,0000014	110,5	Od	0,0001547	0,0002064	1,3
Adámku	0,0001547	0,0000000		odepsal	0,0001547	0,0000008	193,4
Adamovi	0,0001547	0,0000005	309,4	odešel	0,0001547	0,0000381	4,1
Aha	0,0001547	0,0000078	19,8	odchází	0,0001547	0,0000134	11,5
aj	0,0001547	0,0000317	4,9	odkulí	0,0001547	0,0000000	
Aj	0,0001547	0,0000018	85,9	Odměnou	0,0001547	0,0000009	171,9
aktovce	0,0001547	0,0000007	221,0	odnesl	0,0001547	0,0000098	15,8
Aladin	0,0001547	0,0000005	309,4	odpadků	0,0001547	0,0000042	36,8
Aladina	0,0001547	0,0000001	1547,0	Odpadky	0,0001547	0,0000001	1547,0
Aladinova	0,0001547	0,0000001	1547,0	odpočinou	0,0001547	0,0000003	515,7
Aladinovu	0,0001547	0,0000000		odpovídá	0,0001547	0,0000512	3,0
alchymista	0,0001547	0,0000002	773,5	odpovím	0,0001547	0,0000013	119,0
andulku	0,0001547	0,0000001	1547,0	odrazu	0,0001547	0,0000022	70,3
ano	0,0001547	0,0000714	2,2	odtud	0,0001547	0,0000287	5,4
anténu	0,0001547	0,0000009	171,9	odvahy	0,0001547	0,0000071	21,8
Aprílové	0,0001547	0,0000001	1547,0	odvážné	0,0001547	0,0000029	53,3
APRÍLOVÉ	0,0001547	0,0000000		ohně	0,0001547	0,0000145	10,7
ať	0,0001547	0,0001270	1,2	Ohromná	0,0001547	0,0000002	773,5
atlas	0,0001547	0,0000016	96,7	ochotně	0,0001547	0,0000085	18,2
Au	0,0001547	0,0000012	128,9	Ochotný	0,0001547	0,0000001	1547,0
auta	0,0001547	0,0000490	3,2	okamžik	0,0001547	0,0000318	4,9
autě	0,0001547	0,0000117	13,2	okamžitě	0,0001547	0,0000712	2,2
auto	0,0001547	0,0000430	3,6	okap	0,0001547	0,0000004	386,8
autobusu	0,0001547	0,0000126	12,3	okem	0,0001547	0,0000066	23,4
babiče	0,0001547	0,0000035	44,2	okno	0,0001547	0,0000175	8,8
BABIČKA	0,0001547	0,0000001	1547,0	okolí	0,0001547	0,0000973	1,6
babičku	0,0001547	0,0000034	45,5	Okolo	0,0001547	0,0000039	39,7
bábovka	0,0001547	0,0000002	773,5	okřídlené	0,0001547	0,0000004	386,8
babu	0,0001547	0,0000006	257,8	Ola	0,0001547	0,0000002	773,5
bádám	0,0001547	0,0000000		olízne	0,0001547	0,0000001	1547,0
báječného	0,0001547	0,0000004	386,8	Olizuje	0,0001547	0,0000000	
barevná	0,0001547	0,0000042	36,8	olympiáda	0,0001547	0,0000016	96,7
barva	0,0001547	0,0000156	9,9	omáčkou	0,0001547	0,0000046	33,6
barvami	0,0001547	0,0000061	25,4	omeletu	0,0001547	0,0000004	386,8
barvou	0,0001547	0,0000103	15,0	omete	0,0001547	0,0000000	

barvu	0,0001547	0,0000172	9,0	omotané	0,0001547	0,0000001	1547,0
báseň	0,0001547	0,0000120	12,9	omotat	0,0001547	0,0000002	773,5
bazénu	0,0001547	0,0000115	13,5	on	0,0001547	0,0001736	1,1
Bažant	0,0001547	0,0000008	193,4	On	0,0001547	0,0000424	3,6
bečí	0,0001547	0,0000001	1547,0	ono	0,0001547	0,0000276	5,6
bedly	0,0001547	0,0000001	1547,0	opadalo	0,0001547	0,0000005	309,4
bedně	0,0001547	0,0000011	140,6	opékání	0,0001547	0,0000006	257,8
bělásky	0,0001547	0,0000000		opička	0,0001547	0,0000003	515,7
bělavé	0,0001547	0,0000010	154,7	opravdu	0,0001547	0,0001447	1,1
bělouše	0,0001547	0,0000004	386,8	opravují	0,0001547	0,0000016	96,7
Beran	0,0001547	0,0000042	36,8	oranžové	0,0001547	0,0000022	70,3
bere	0,0001547	0,0000229	6,8	osm	0,0001547	0,0000881	1,8
beton	0,0001547	0,0000036	43,0	osobní	0,0001547	0,0000000	
bezu	0,0001547	0,0000006	257,8	OSOBY	0,0001547	0,0000002	773,5
bezva	0,0001547	0,0000006	257,8	ostatní	0,0001547	0,0001297	1,2
bidlo	0,0001547	0,0000003	515,7	ostatním	0,0001547	0,0000259	6,0
bílá	0,0001547	0,0000165	9,4	ostrůvku	0,0001547	0,0000016	96,7
bílek	0,0001547	0,0000007	221,0	Ota	0,0001547	0,0000054	28,6
BÍMOVA	0,0001547	0,0000000		otec	0,0001547	0,0000630	2,5
bláto	0,0001547	0,0000019	81,4	Otevírá	0,0001547	0,0000007	221,0
Blázinec	0,0001547	0,0000002	773,5	otevře	0,0001547	0,0000113	13,7
bledule	0,0001547	0,0000002	773,5	otevři	0,0001547	0,0000020	77,4
blech	0,0001547	0,0000004	386,8	otrnulo	0,0001547	0,0000003	515,7
blechy	0,0001547	0,0000008	193,4	ouha	0,0001547	0,0000006	257,8
blíží	0,0001547	0,0000217	7,1	ovací	0,0001547	0,0000005	309,4
bloudí	0,0001547	0,0000018	85,9	Ovce	0,0001547	0,0000010	154,7
bloumá	0,0001547	0,0000002	773,5	oves	0,0001547	0,0000011	140,6
blýskala	0,0001547	0,0000001	1547,0	ovládá	0,0001547	0,0000101	15,3
bocích	0,0001547	0,0000024	64,5	ovoce	0,0001547	0,0000282	5,5
bohata	0,0001547	0,0000075	20,6	ovšem	0,0001547	0,0003631	2,3
bojím	0,0001547	0,0000063	24,6	ozve	0,0001547	0,0000046	33,6
bojují	0,0001547	0,0000085	18,2	ozývá	0,0001547	0,0000039	39,7
BOLESLAV	0,0001547	0,0000016	96,7	pac	0,0001547	0,0000002	773,5
bonbónů	0,0001547	0,0000005	309,4	padají	0,0001547	0,0000056	27,6
bonbóny	0,0001547	0,0000012	128,9	padat	0,0001547	0,0000039	39,7
borovic	0,0001547	0,0000013	119,0	Pája	0,0001547	0,0000001	1547,0
Borovský	0,0001547	0,0000008	193,4	PÁJA	0,0001547	0,0000000	
BOULE	0,0001547	0,0000000		páka	0,0001547	0,0000011	140,6
bouli	0,0001547	0,0000003	515,7	paláci	0,0001547	0,0000146	10,6
bouři	0,0001547	0,0000043	36,0	palety	0,0001547	0,0000017	91,0
bouřilo	0,0001547	0,0000001	1547,0	pálí	0,0001547	0,0000039	39,7
branou	0,0001547	0,0000056	27,6	pálivou	0,0001547	0,0000002	773,5
BRÁNU	0,0001547	0,0000000		palouku	0,0001547	0,0000004	386,8
bratr	0,0001547	0,0000226	6,8	pamatuje	0,0001547	0,0000059	26,2

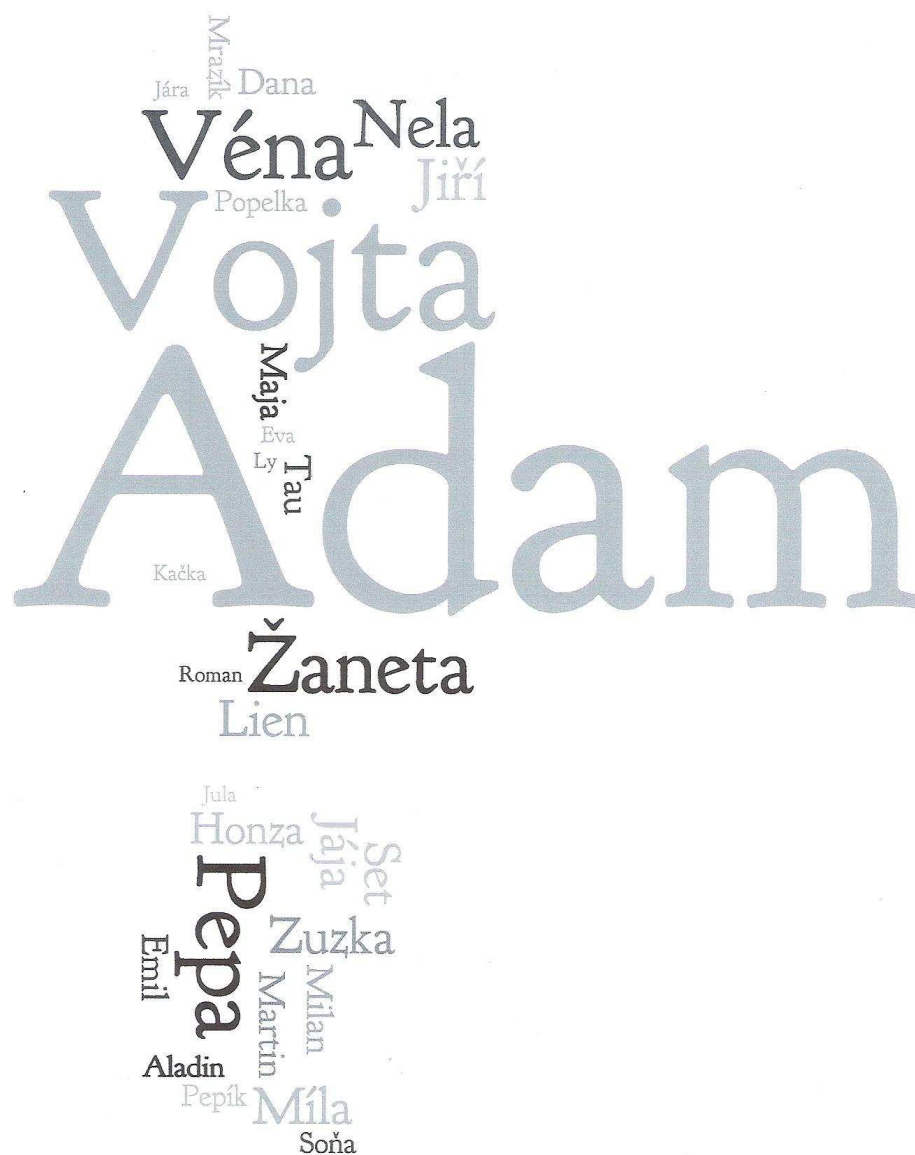
brebentí	0,0001547	0,0000001	1547,0	panák	0,0001547	0,0000006	257,8
bruslaře	0,0001547	0,0000004	386,8	Pane	0,0001547	0,0000286	5,4
bruslí	0,0001547	0,0000017	91,0	panem	0,0001547	0,0000171	9,0
Brzy	0,0001547	0,0000123	12,6	panímámo	0,0001547	0,0000000	
příbytek	0,0001547	0,0000013	119,0	panna	0,0001547	0,0000045	34,4
břícho	0,0001547	0,0000087	17,8	pannu	0,0001547	0,0000010	154,7
břiše	0,0001547	0,0000058	26,7	pánvi	0,0001547	0,0000045	34,4
bubnují	0,0001547	0,0000002	773,5	papír	0,0001547	0,0000295	5,2
bud'	0,0001547	0,0000848	1,8	Papír	0,0001547	0,0000015	103,1
Bude	0,0001547	0,0000619	2,5	papírky	0,0001547	0,0000014	110,5
Budeš-li	0,0001547	0,0000038	40,7	PAPÍRU	0,0001547	0,0000000	
budete	0,0001547	0,0000494	3,1	papouška	0,0001547	0,0000011	140,6
budka	0,0001547	0,0000006	257,8	Pár	0,0001547	0,0000081	19,1
budovy	0,0001547	0,0000490	3,2	parma	0,0001547	0,0000002	773,5
Budu	0,0001547	0,0000154	10,0	paroh	0,0001547	0,0000001	1547,0
buk	0,0001547	0,0000008	193,4	paruce	0,0001547	0,0000003	515,7
bunda	0,0001547	0,0000012	128,9	paruku	0,0001547	0,0000007	221,0
burácejí	0,0001547	0,0000001	1547,0	pas	0,0001547	0,0000113	13,7
Bydlel	0,0001547	0,0000010	154,7	pás	0,0001547	0,0000098	15,8
bydlet	0,0001547	0,0000113	13,7	paseky	0,0001547	0,0000006	257,8
bydlí	0,0001547	0,0000224	6,9	pastelkou	0,0001547	0,0000001	1547,0
bydlím	0,0001547	0,0000029	53,3	pátá	0,0001547	0,0000046	33,6
byli	0,0001547	0,0003136	2,0	Pátáci	0,0001547	0,0000000	
Bystrozraký	0,0001547	0,0000006	257,8	paty	0,0001547	0,0000060	25,8
BYSTROZRAKÝ	0,0001547	0,0000000		páv	0,0001547	0,0000004	386,8
Bystrý	0,0001547	0,0000002	773,5	pavouci	0,0001547	0,0000008	193,4
býti	0,0001547	0,0000063	24,6	pec	0,0001547	0,0000023	67,3
cáká	0,0001547	0,0000001	1547,0	PEČEŤ	0,0001547	0,0000000	
candát	0,0001547	0,0000003	515,7	Pečlivý	0,0001547	0,0000002	773,5
Celé	0,0001547	0,0000108	14,3	pejska	0,0001547	0,0000009	171,9
celer	0,0001547	0,0000018	85,9	Pěkně	0,0001547	0,0000016	96,7
Celý	0,0001547	0,0000266	5,8	Pěnic	0,0001547	0,0000000	
cesta	0,0001547	0,0000616	2,5	Pepíka	0,0001547	0,0000004	386,8
Cesta	0,0001547	0,0000206	7,5	Pepo	0,0001547	0,0000003	515,7
cestu	0,0001547	0,0001011	1,5	Pepou	0,0001547	0,0000002	773,5
cinkot	0,0001547	0,0000006	257,8	PEPOU	0,0001547	0,0000000	
Cítí	0,0001547	0,0000025	61,9	Pepu	0,0001547	0,0000004	386,8
cizí	0,0001547	0,0000448	3,5	Pepy	0,0001547	0,0000003	515,7
ciziny	0,0001547	0,0000109	14,2	PERE	0,0001547	0,0000000	
CO	0,0001547	0,0000176	8,8	perly	0,0001547	0,0000021	73,7
cop	0,0001547	0,0000006	257,8	peří	0,0001547	0,0000049	31,6
couvat	0,0001547	0,0000007	221,0	PES	0,0001547	0,0000007	221,0
cukrárně	0,0001547	0,0000009	171,9	pěšina	0,0001547	0,0000003	515,7
cukrárny	0,0001547	0,0000013	119,0	pěšinách	0,0001547	0,0000002	773,5

cvičil	0,0001547	0,0000012	128,9	pěšky	0,0001547	0,0000111	13,9
cvrčka	0,0001547	0,0000002	773,5	Petr	0,0001547	0,0001445	1,1
Čada	0,0001547	0,0000011	140,6	Pije	0,0001547	0,0000006	257,8
čaj	0,0001547	0,0000157	9,9	Pijeme	0,0001547	0,0000003	515,7
čárky	0,0001547	0,0000014	110,5	píle	0,0001547	0,0000011	140,6
čaroděj	0,0001547	0,0000011	140,6	piruety	0,0001547	0,0000003	515,7
čáry	0,0001547	0,0000091	17,0	píseň	0,0001547	0,0000163	9,5
ČAS	0,0001547	0,0000021	73,7	pískají	0,0001547	0,0000003	515,7
čase	0,0001547	0,0000480	3,2	Pískáme	0,0001547	0,0000000	
časopisy	0,0001547	0,0000097	15,9	písmena	0,0001547	0,0000061	25,4
často	0,0001547	0,0002506	1,6	Písmena	0,0001547	0,0000004	386,8
Čeká	0,0001547	0,0000053	29,2	písmeno	0,0001547	0,0000056	27,6
čele	0,0001547	0,0000695	2,2	píšťalka	0,0001547	0,0000005	309,4
čepicí	0,0001547	0,0000015	103,1	plachtou	0,0001547	0,0000012	128,9
černého	0,0001547	0,0000176	8,8	plán	0,0001547	0,0000457	3,4
Černou	0,0001547	0,0000032	48,3	planeta	0,0001547	0,0000033	46,9
černý	0,0001547	0,0000284	5,4	planetě	0,0001547	0,0000059	26,2
čert	0,0001547	0,0000056	27,6	plastových	0,0001547	0,0000026	59,5
čerti	0,0001547	0,0000013	119,0	plav	0,0001547	0,0000002	773,5
červené	0,0001547	0,0000226	6,8	plavala	0,0001547	0,0000007	221,0
červenou	0,0001547	0,0000130	11,9	plavání	0,0001547	0,0000090	17,2
Čím	0,0001547	0,0000316	4,9	Plavčik	0,0001547	0,0000002	773,5
číslice	0,0001547	0,0000000		plave	0,0001547	0,0000019	81,4
čisto	0,0001547	0,0000010	154,7	Plavte	0,0001547	0,0000000	
čistou	0,0001547	0,0000074	20,9	plese	0,0001547	0,0000020	77,4
člun	0,0001547	0,0000047	32,9	plné	0,0001547	0,0000557	2,8
čočka	0,0001547	0,0000014	110,5	plody	0,0001547	0,0000124	12,5
čočku	0,0001547	0,0000007	221,0	plochých	0,0001547	0,0000018	85,9
čokoláda	0,0001547	0,0000015	103,1	plotem	0,0001547	0,0000036	43,0
čokoládě	0,0001547	0,0000006	257,8	plotu	0,0001547	0,0000059	26,2
čokoládu	0,0001547	0,0000018	85,9	ploty	0,0001547	0,0000035	44,2
čte	0,0001547	0,0000094	16,5	ploutev	0,0001547	0,0000010	154,7
čtenář	0,0001547	0,0000149	10,4	ploutve	0,0001547	0,0000016	96,7
čtu	0,0001547	0,0000059	26,2	plyšáky	0,0001547	0,0000000	
čtvrté	0,0001547	0,0000231	6,7	pobíhá	0,0001547	0,0000009	171,9
středa	0,0001547	0,0000058	26,7	počasí	0,0001547	0,0000530	2,9
čtyři	0,0001547	0,0002122	1,4	počít	0,0001547	0,0000028	55,3
Ďáblík	0,0001547	0,0000000		počítač	0,0001547	0,0000223	6,9
dají	0,0001547	0,0000267	5,8	počítače	0,0001547	0,0000360	4,3
dal	0,0001547	0,0001175	1,3	počítačem	0,0001547	0,0000080	19,3
Dál	0,0001547	0,0000052	29,8	počítači	0,0001547	0,0000145	10,7
dala	0,0001547	0,0000468	3,3	počítačové	0,0001547	0,0000158	9,8
dalý	0,0001547	0,0000142	10,9	počítají	0,0001547	0,0000107	14,5
dám	0,0001547	0,0000117	13,2	počítat	0,0001547	0,0000397	3,9

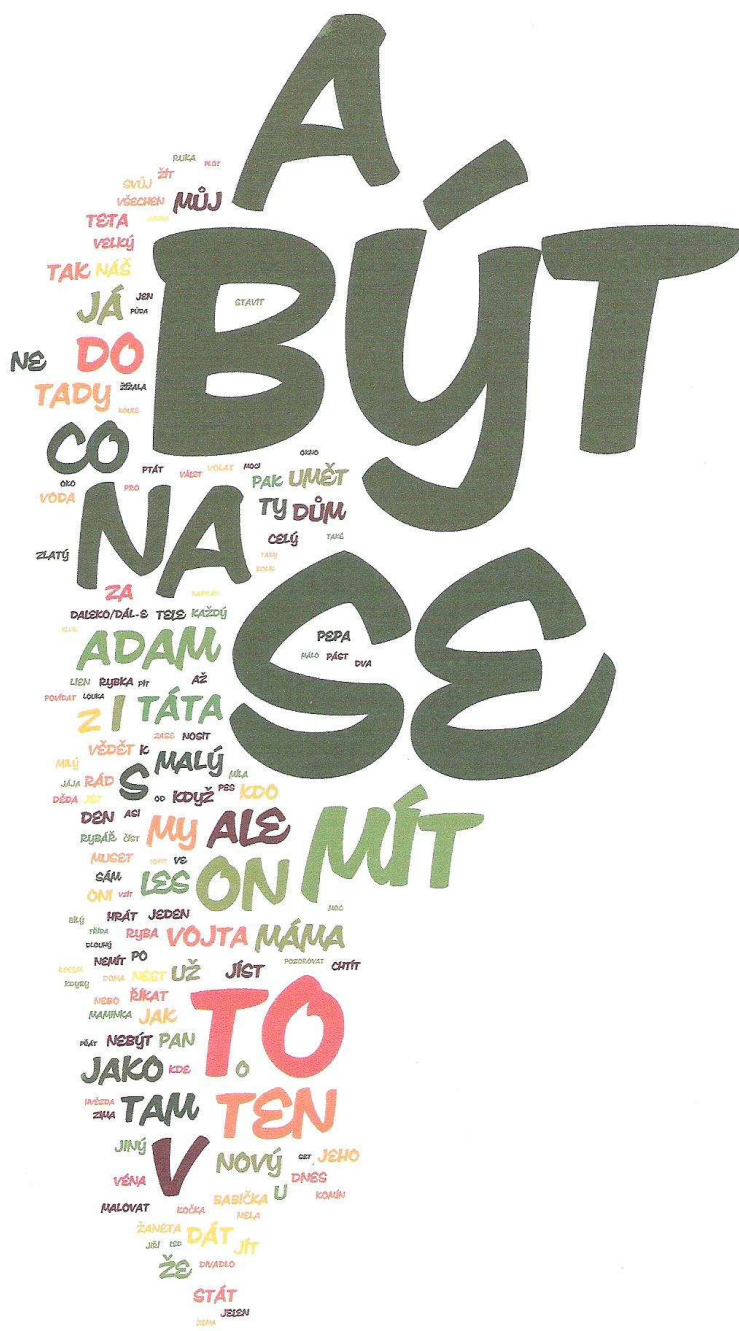
Daně	0,0001547	0,0000021	73,7	Pod	0,0001547	0,0000495	3,1
Dano	0,0001547	0,0000002	773,5	podá	0,0001547	0,0000068	22,8
dar	0,0001547	0,0000162	9,5	podal	0,0001547	0,0000281	5,5
dárek	0,0001547	0,0000107	14,5	podám	0,0001547	0,0000007	221,0
DÁREK	0,0001547	0,0000005	309,4	Podaří	0,0001547	0,0000027	57,3
DÁRKY	0,0001547	0,0000001	1547,0	podává	0,0001547	0,0000133	11,6
DARY	0,0001547	0,0000001	1547,0	podej	0,0001547	0,0000004	386,8
Daří	0,0001547	0,0000017	91,0	podepisuje	0,0001547	0,0000024	64,5
d'asů	0,0001547	0,0000000		PODEPSAT	0,0001547	0,0000000	
dáš	0,0001547	0,0000021	73,7	podobá	0,0001547	0,0000089	17,4

Tabulka č. 5.

Příloha č. 3 – Slovní mraky:

Obrázek č. 2 zobrazuje 30 nejčtenějších vlastních jmen ze slabikáře.

Obr. č. 3 znázorňuje 150 nejčtetnějších slov ze slabikáře v základních podobách bez rozlišení velikosti písma.

Obr. č. 4 znázorňuje 50 nejčtenějších slov slabikáře v základních podobách bez rozlišení velikosti písma.

RESUMÉ

Diplomová práce se zabývá zjištěním četnosti slov ve zkoumaném slabikáři.

Teoretická část je věnována vysvětlení pojmů slabikář, frekvenční analýza a pojmů s nimi souvisejícími. Je zde učiněn vhléd i do současného výzkumu a výskytu slabikářů a dalších pomůcek k nácvičku elementárního čtení. V neposlední řadě je zde oddíl historie, který se snaží přiblížit okolnosti a důvody vzniku slabikářů a jejich vývoj.

Praktická část se zabývá samotnou frekvenční analýzou zkoumaného slabikáře a interpretací výsledků výzkumu.

RESUMÉ

This work deals with finding the frequency of words in the examined spelling books.

The theoretical part explains the terms Primer, frequency analysis, and terms associated with them. There is a view into the current research and the presence of Primer and other training aids for elementary reading. Finally, there is a history section, which attempts to explain the circumstances and reasons of Primer and their development.

The practical part deals with the actual frequency analysis of the examined Primer and interpretation of research results.